

Dobrostan w szkole. Do dzieła!

**Współpraca z rodzicami
i opiekunami**

ceo

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Dobrostan w szkole. Do dzieła!

**Współpraca z rodzicami
i opiekunami**

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
--------------------	----------

ZAGADNIENIA TEORETYCZNE	10
--------------------------------------	-----------

Jak środowisko wpływa na uczennicę/ucznia	
– koncepcja Kurta Lewina	12

Czterostronny model komunikacji pokazujący,	
dłaczego czasem trudno się nam zrozumieć	16

Bariery, które mogą utrudniać skuteczną	
komunikację	21

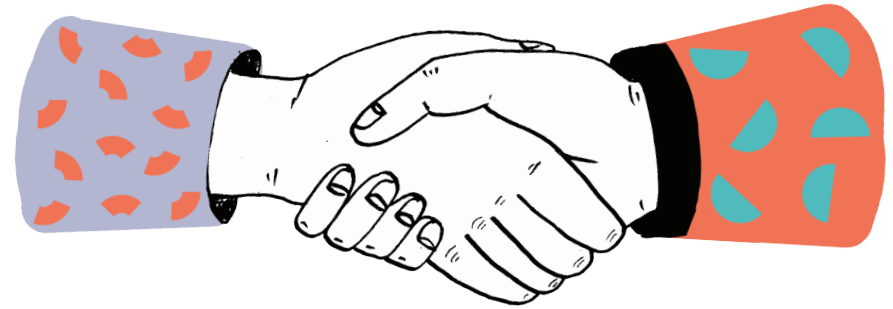
Rodzaje postaw rodzicielskich wraz	
ze wskazówkami dotyczącymi reagowania na nie	26

Model zaangażowania Joyce Epstein	32
--	-----------

PROPOZYCJE MIKROPRAKTYK	35
--------------------------------------	-----------

PROPOZYCJE MAKROPRAKTYK	41
--------------------------------------	-----------

WSTĘP

Witaj!

Trzymasz w rękach publikację: „**Dobrostan w szkole. Do dzieła!**”, która wesprze twoją szkołę w budowaniu dobrostanu wśród wszystkich uczestników i uczestniczek życia szkolnego.

Dlaczego dobrostan?

W szkołach, które świadomie dbają o dobrostan społeczności szkolnej, uczniowie i nauczyciele odczuwają na co dzień więcej pozytywnych emocji, czują się bezpiecznie, angażują się w życie szkolne (w tym w naukę), pozostają ze sobą w zdrowych, bliskich relacjach, mają poczucie sensu oraz są przekonani, że mogą odnieść sukces.

Szkoła może się stawać miejscem, które wspiera dobrostan dzięki codziennemu zaangażowaniu nauczycielek i nauczycieli, działaniom podejmowanym przez samych uczniów i uczennice, a także poprzez modelowanie i wsparcie osób dorosłych.

Jak rozumieć dobrostan

Punktem wyjścia niech będzie definicja dobrostanu psychicznego – PERMA – opracowana przez Martina Seligmana (2011). Zgodnie z jego założeniami dobrostan obejmuje:¹

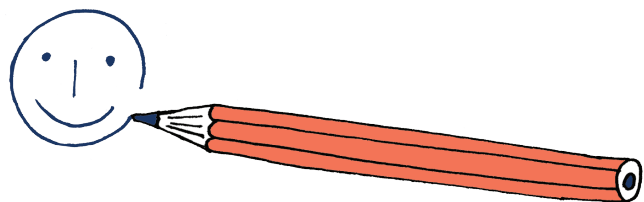
- pozytywne emocje (ang. *positive emotions*) – doświadczanie radości, uznania, spokoju, nadziei;
- zaangażowanie (ang. *engagement*) – zaangażowanie w naukę i życie szkolne;
- relacje (ang. *relationships*) – relacje z rówieśnikami oraz relacje z nauczycielami i poczucie przynależności do wspólnoty klasowej i szkolnej;
- poczucie sensu (ang. *meaning*) – przekonanie o celowości działań;
- osiągnięcia (ang. *accomplishment*) – dążenie do osiągnięcia sukcesu.

W tym wypadku dobrostan społeczności szkolnej to stan, w którym doświadczenie szkolne wzmacnia poczucie dobrostanu uczniów, uczennic oraz nauczycielek i nauczycieli.

W szkołach, w których są uczniowie z doświadczeniem migracji, szczególnie ważne w budowaniu dobrostanu całej społeczności szkolnej są:

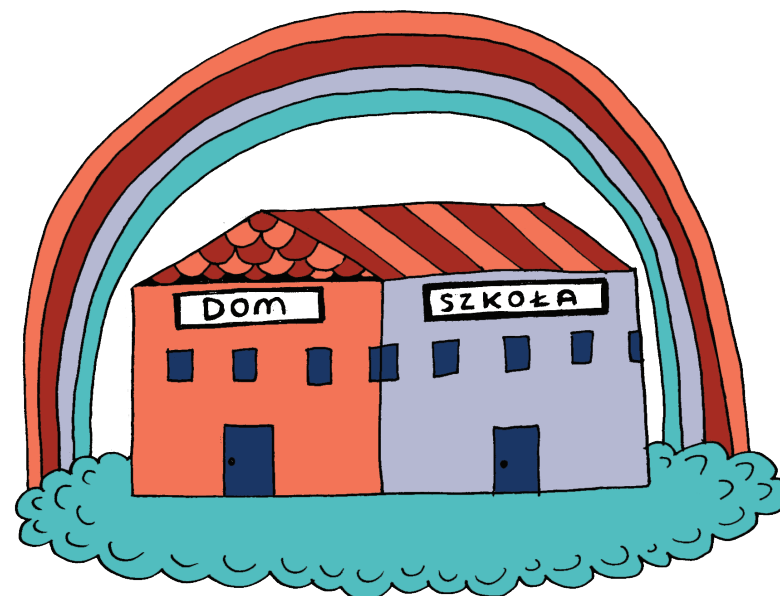
- integracja pomiędzy uczniami, budowanie wspólnoty i poczucia przynależności,
- kompetencje społeczno-emocjonalne (w tym zarządzanie emocjami),
- rozwiązywanie konfliktów, zapobieganie przemocy i reagowanie,
- budowanie przekonania o własnej skuteczności i możliwości odniesienia sukcesu szkolnego.

Ten przewodnik dotyczy współpracy z rodzicami i opiekunami jako jednym z elementów budujących poczucie dobrostanu w szkole.

Jak współpraca z rodzicami i opiekunami łączy się z dobrostanem?

Pozwala ona na stworzenie spójnego, bezpiecznego i przewidywalnego klimatu między domem a szkołą. Kiedy obie strony działają partnersko i dzielą się wiedzą o potrzebach dziecka, młody człowiek otrzymuje podobne komunikaty, co znacząco redukuje jego stres, wzmacnia poczucie stabilności oraz ułatwia radzenie sobie z wyzwaniami emocjonalnymi. Ta synergia bezpośrednio przekłada się również na dobrostan dorosłych: rodzice zyskują spokój i większe zaufanie do instytucji, a wychowawcy otrzymują niezbędne wsparcie w procesie dydaktyczno-wychowawczym, co daje szansę na zbudowanie silnej, wspierającej się społeczności.

1. Seligman, M.E.P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.

Jak pracować z przewodnikiem

Materiał jest podzielony na trzy części:

1. Wprowadzenie

Znajdziesz tutaj omówienie zagadnień teoretycznych, które pomagają w lepszym zrozumieniu jak skuteczniej rozwijać współpracę z rodzicami i opiekunami:

- koncepcję Kurta Lewina mówiącą o tym, jak środowisko wpływa na zachowanie ucznia;
- czterostronny model komunikacji pokazujący, dlaczego czasem trudno się nam zrozumieć;
- przykładowe bariery, które mogą utrudniać skuteczną komunikację;
- rodzaje postaw rodzicielskich wraz ze wskazówkami, jak się do nich ustosunkować;
- model zaangażowania Joyce Epstein.

Z pewnością nie wyczerpują one tematu. Stanowią raczej fundament, na którym można się oprzeć, pracując przy wdrażaniu działań szkolnych opisanych w dalszej części publikacji. Mogą też stanowić inspirację do poszerzenia tematu, wskazując dodatkowe źródła (zob: hiperlinki i QR kody).

W tej części zamieszczono również stałe elementy:

- ramki ze szczegółowym opisem informacji zawartych w danym zagadnieniu,
- propozycje autorefleksji.

Dzięki temu sam/a możesz zdecydować, które zagadnienia są dla ciebie ważne, i z którymi chcesz się zapoznać w pierwszej kolejności. Nie musisz zatem czytać materiału w całości – możesz sięgać do wybranych zagadnień według własnych potrzeb.

2. Propozycje mikropraktyk

Są to małe, codziennie aktywności, które można wykonywać z klasą lub w kontakcie z rodzicami, aby regularnie wspierać poczucie dobrostanu i bezpiecznego środowiska. Znajdziesz tu wiele inspiracji, które bez nadmiernego wysiłku i dodatkowych zasobów możesz wprowadzić jako rutynę w swojej praktyce zawodowej. Oczywiście zachęcamy do wykorzystywania również swoich (oraz uczniów i rodziców!) pomysłów.

Mikropraktyki to drobne aktywności, które – jeśli są podejmowane regularnie i konsekwentnie przez dłuższy czas – mogą się przyczynić do poprawy dobrostanu społeczności szkolnej. Jednocześnie stanowią one preludium do wdrażania makropraktyk (zob. poniżej). Praca w obszarze mikropraktyk pozwala stopniowo budować w szkole atmosferę zmiany oraz oswajać całą społeczność z pojęciem dobrostanu. Takie przygotowanie powinno ułatwić podejmowanie dalszych działań w ramach makropraktyk.

3. Propozycje makropraktyk

To z kolei bardziej angażujące i rozłożone w czasie działania, które mogą objąć klasę, kilka klas lub całą szkołę. Ich celem jest również wsparcie rozwoju dobrostanu w twojej społeczności szkolnej. W obszarze współpracy z rodzicami i opiekunami proponujemy wybór spośród następujących możliwości:

- spotkania trójstronne;
- inicjatywy lokalne – zróbmy to wspólnie!;
- kontrakt z rodzicami;
- drabiny partycypacji;
- poznajmy się, tak po prostu,
- młodzi eksperci.

Wykonanie i wdrożenie każdej z powyższych makropraktyk jest szczegółowo opisane, wraz ze wskazówkami i dodatkowymi uwagami. Traktuj jednak ten opis elastycznie. Twoja szkoła może mieć nieco inne potrzeby, inną pulę zasobów i swój własny kontekst. Możesz też wykorzystać swoje pomysły dotyczące działań szkolnych w obszarze współpracy z rodzicami i jednocześnie wzmacniających dobrostan.

Mamy nadzieję, że ta publikacja będzie stanowić inspirację w obszarze podnoszenia dobrostanu twojej społeczności szkolnej. Zatem **do dzieła!**

**ZAGADNIENIA
TEORETYCZNE**

JAK ŚRODOWISKO WPŁYWA NA ZACHOWANIE? KONCEPCJA KURTA LEWINA

W TEJ CZĘŚCI DOWIESZ SIĘ:

- jak środowisko wpływa na zachowanie ucznia;
- jaka jest rola rodziny i szkoły w kształtowaniu dobrostanu dziecka;
- dlaczego to samo dziecko zachowuje się inaczej w różnych sytuacjach;
- jak współpraca szkoły i rodziny wpływa na adaptację uczniów z doświadczeniem migracyjnym.

AUTOREFLEKSJA:

Jak odpowiesz na poniższe pytania?
Nie zastanawiaj się zbyt długo.

Zachowanie ucznia/uczennicy w szkole i w domu – takie samo czy różne?

Spotkanie różnych środowisk kulturowych – konfrontacja czy interakcja?

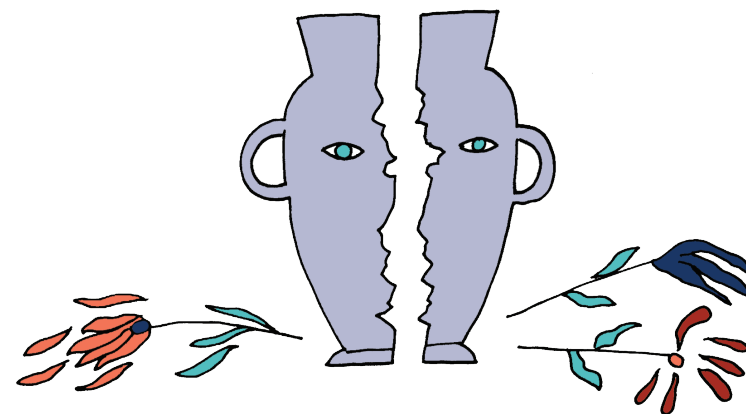
Współpraca – dominacja czy koordynacja interesów szkoły, rodziny i ucznia/uczennicy?

Realizacja potencjału dziecka zależy w dużej mierze od środowiska, w którym dorasta – może być ono wspierające lub odrzucające. Środowisko wspierające reaguje na stan dziecka, uwzględnia jego słabe i mocne strony, różnice, doświadczenia oraz specjalne potrzeby edukacyjne. Z kolei środowisko odrzucające ignoruje doświadczenia, potrzeby i stan dziecka, a zamiast tego opiera się na utrwalaniu stereotypów.

Koncepcja Kurta Lewina² (niemiecko-amerykańskiego psychologa) pokazuje, że **dobrostan i zachowanie dziecka zależą nie tylko od jego indywidualnych cech, ale także od jakości środowiska, w którym żyje i się uczy**. Dziecko nadaje swojemu otoczeniu własne znaczenie psychologiczne. Ten sam uczeń może zachowywać się inaczej w każdym otoczeniu, zależnie od warunków. Tak zwane odpowiednie środowisko pomaga zmniejszyć częstotliwość niepożądanych zachowań i wzmacnia potencjał ucznia. Prawdopodobnie wiesz, że rodzice często mogą zaprzeczać obecności trudności zachowania u swojego dziecka w szkole, ponieważ nie obserwują niczego podobnego w domu. Znane są również sytuacje, w których dzieci czerpią większą przyjemność z przebywania z rówieśnikami i w przestrzeni szkolnej niż w domu. **Kurt Lewin opisał to za pomocą koncepcji dynamicznego wpływu sił zewnętrznych**: im więcej wymagań stawia się dziecku, tym bardziej opiera się ono samej presji.

Podczas pracy z uczniami pochodzącymi z różnych środowisk kulturowych czynniki wywołujące presję psychologiczną mogą obejmować między innymi: doświadczenie straty, obecną sytuację rodzinną, niezaspokojone potrzeby oraz konieczność spełnienia oczekiwań przyjmującego środowiska kulturowego i edukacyjnego. Uczeń/uczennica staje nie tylko przed zadaniem uczenia się, ale także przed próbą stania się częścią grupy lub obroną prawa do bycia sobą.

2. Lewin, K. (1951). *Field theory in social science: Selected theoretical papers* (D. Cartwright, Ed.). Harper & Brothers.

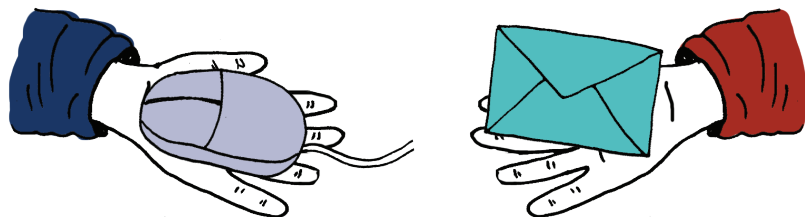
Zachowanie uczniów i uczennic w klasie jest więc często konsekwencją napięcia, które powstaje pod wpływem okoliczności zewnętrznych, np.: przymusowego wyjazdu, braku możliwości spotkania się z krewnymi, utraty ukochanego pupila, pozbawienia możliwości nauki w języku ojczystym, stresu w rodzinie, lęku separacyjnego i innych czynników, na które nie zawsze zwracamy uwagę.

Każda przestrzeń, w której wychowuje się dziecko, niesie ze sobą własne wartości i przekonania, które mogą być podobne lub sprzeczne. Kiedy szkoła i rodzina dzielą wspólne wartości, utrzymują otwartą komunikację i współpracują ze sobą, dziecko otrzymuje spójne sygnały o świecie i o sobie w nim. Stwarza to sprzyjające środowisko dla rozwoju, nauki i dobrego samopoczucia. Z drugiej strony, sprzeczne oczekiwania lub słaby kontakt między szkołą a rodziną mogą zwiększać napięcie i niepewność w życiu ucznia/uczenicy. Te same formy interakcji mogą być postrzegane inaczej, na różne sposoby przez różne rodziny. Na przykład dla jednych rodziców zebrania szkolne są często znaną formą kontaktu ze szkołą, podczas gdy dla rodzin z doświadczeniem migracyjnym mogą się wiązać z barierą językową, poczuciem niepewności lub lękiem przed popełnieniem błędów i sytuacją, w której będą oceniani. Dobrze, jeśli współpraca na linii szkoła – rodzice opiera się na trzech zasadach:

1. Uwzględnianie potrzeb i doświadczeń każdej rodziny

Choć może to brzmieć trywialnie, rodzice z którymi współpracujesz, mają różne potrzeby i oczekiwania wobec szkoły. Dla jednych obsługa elektronicznego dziennika będzie naturalna, dla innych może być barierą technologiczną trudną do przeskoczenia. Jeśli możesz, postaraj się proponować alternatywne formy kontaktu rodzicom, gdy zauważysz, że może to być pomocne.

Zastanów się też, jakie są twoje potrzeby w kontekście pracy z rodzicami. Co ułatwiłoby ci tę pracę? Na ile jest to realne i możliwe do wprowadzenia? Możesz z nimi o tym porozmawiać. Nawet jeśli nie uda się wprowadzić wszystkiego, mała zmiana może również korzystnie wpłynąć na waszą relację.

2. Stworzenie warunków, w których rodzice, uczniowie i nauczyciele czują się równi

Spotykając się z rodzicami, warto próbować nawiązać dialog, w którym zarówno ty, jak i oni przedstawiają swoją opinię na temat sytuacji ucznia. Nie dotyczy to jednak tylko was. **Czy angażujesz również uczniów i uczennice w rozmowę na temat ich osiągnięć i trudności?**

Podczas rozmowy warto nie tylko przekazywać informacje, ale także zapytać o zdanie na temat sytuacji lub wydarzeń, które mają miejsce w szkole. Aby znaleźć wspólne rozwiązanie dotyczące konkretnego ucznia lub uczennicy, możesz zorganizować spotkania trójstronne (więcej o nich w sekcji: **MAKROPRAKTYKI**), podczas których rodzice, uczeń/uczennica i ty możecie podzielić się swoimi poglądami dotyczącymi różnych sytuacji szkolnych.

3. To, co wydaje się oczywiste, dla rodziny z doświadczeniem migracji może być zupełnie nowe

Sprawy, które na pierwszy rzut oka mogą się wydawać oczywiste, np.: czym jest strój galowy, w jaki sposób kontaktować się z wychowawcą klasy, jak wygląda przerwa obiadowa itp., dla rodzin z innych kultur mogą być niezrozumiałe. Współpracując z nimi, warto się zastanowić, które aspekty życia szkolnego mogą wymagać wyjaśnienia. Warto też pytać te rodziny, co dla nich było zaskakujące lub zawiłe.

Spójna przestrzeń życiowa dla rozwoju dziecka powstaje wtedy, gdy szkoła i rodzina przekazują dziecku podobne komunikaty dotyczące nauki, błędów, relacji, bezpieczeństwa i własnej wartości. W takim środowisku uczniowie i uczennice nie są zmuszeni do dostosowywania się do sprzecznych oczekiwań, lecz mogą się skupić na nauce i rozwoju. **Gdy szkoła i rodzina stawiają dziecku różne lub wzajemnie się wykluczające wymagania, znajduje się ono pomiędzy dwoma konkurującymi polami wpływów.** Co ważne, w środowisku międzykulturowym zgodność nie musi oznaczać tych samych wartości szkoły i rodziny. Oznacza natomiast wzajemny szacunek dla różnic i znalezienie wspólnych sposobów wspierania dziecka pomimo różnic kulturowych, językowych czy ideologicznych.

CZTEROSTRONNY MODEL KOMUNIKACJI WEDŁUG FRIEDEMANN SCHULZA VON THUNA

W TEJ CZĘŚCI DOWIESZ SIĘ:

- jak działa czterostronny model komunikacji Friedemanna Schulza von Thuna;
- dlaczego rodzice i nauczyciele mogą inaczej rozumieć tę samą wiadomość;
- jak rozpoznawać ukryte komunikaty dotyczące relacji, emocji i oczekiwań;
- jak prowadzić rozmowy z rodzicami w sposób sprzyjający współpracy i wzajemnemu zrozumieniu.

AUTOREFLEKSJA:

Zastanów się nad poniższymi pytaniami:

Jak rozmówca może odbierać przekazywany przez siebie komunikat? Jak bardzo jesteś świadoma/y swojego tonu głosu, sposobu, w jaki dobierasz słowa?

Jak łatwo przychodzi ci rozpoznawanie sygnałów niewerbalnych wysyłanych przez rozmówcę?

Co może być dla Ciebie barierą w komunikacji z rodzicami i opiekunami?

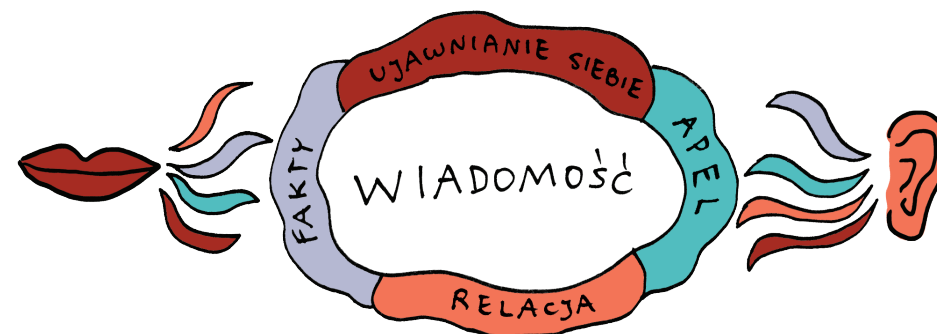
Model Friedemanna Schulza von Thuna (tzw. kwadrat komunikacyjny) zakłada, że każda wypowiedź przenosi jednocześnie **cztery warstwy informacyjne**, z których każda odnosi się do innego aspektu komunikacji.

Pierwszą z nich jest **poziomina rzeczowa**, na której nadawca przekazuje dane, fakty oraz obiektywne informacje o świecie zewnętrznym. Jej celem jest przedstawienie rzeczywistego stanu rzeczy.

Drugą warstwę stanowi **ujawnianie siebie**, zwane też **autoprezentacją**. Przestrzeń ta zawiera sygnały dotyczące stanu wewnętrznego nadawcy – jego emocji, wartości, intencji, a także stopnia zmęczenia czy stresu, które ujawniają się w wypowiedzi niezależnie od tego, czy mówi o nich wprost.

Trzeci poziom to **poziomina relacyjna**, która odnosi się do **stosunku nadawcy do odbiorcy**. Zawiera ona przekaz o tym, jak mówiący postrzega swojego rozmówcę, jaką przypisuje mu rolę oraz czy traktuje go z szacunkiem, wyższością czy partnerstwem. To właśnie na tym poziomie najczęściej dochodzi do nieporozumień, gdyż odbiorcy mają tendencję do interpretowania słów jako ukrytej oceny lub krytyki.

Ostatnim elementem jest **apel**, czyli **poziom wpływ**. Ta część wypowiedzi wyraża intencję nadawcy oraz jego oczekiwania wobec odbiorcy, określając, jakie działania, zmiany postaw lub decyzje rozmówca powinien podjąć pod wpływem usłyszanych słów.

Spójrz na poniższe przykłady:

Przykład 1: Nauczycielka mówi do rodzica: „Pani córka nie wykonuje zadań na lekcjach”.

nadawca (nauczycielka)

- Treść (fakty): Córka nie realizuje poleconych zadań podczas zajęć.
- Ujawnianie siebie (autoprezentacja): Niepokoi mnie zachowanie uczennicy i nie mam już pomysłów, jak skutecznie włączyć ją w pracę na lekcji.
- Stosunek do odbiorcy (relacja): Traktuję panią jako partnera – informuję o sytuacji, bo wspólnie możemy skuteczniej pomóc dziecku.
- Oczekiwany wpływ (apel): Proszę o rozmowę z córką i współpracę w rozwiązaniu tego problemu.

odbiorca (rodzic) – jak może tę wypowiedź usłyszeć

- Treść (fakty): Córka nie robi tego, co powinna, na lekcjach.
- Ujawnianie siebie (autoprezentacja): Nauczycielka jest bezradna i zaniepokojona tą sytuacją.
- Stosunek do odbiorcy (relacja): Nauczycielka krytykuje mnie i uważa, że źle wychowuję dziecko.
- Oczekiwany wpływ (apel): Muszę wpłynąć na córkę lub wyciągnąć wobec niej konsekwencje.

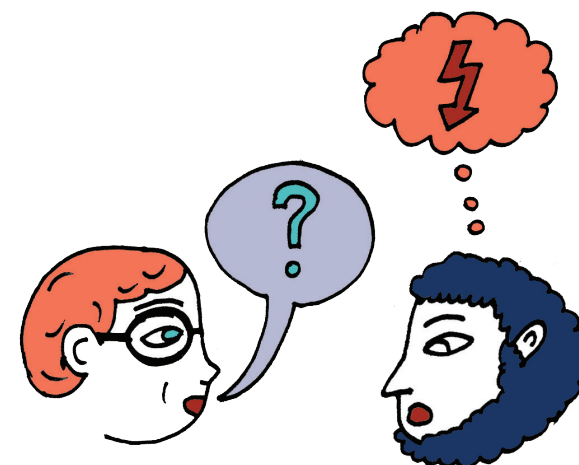
Przykład 2: Rodzic mówi do nauczyciela: „Wcześniej mój syn dobrze sobie radził z matematyką, ale na pana lekcjach dostaje niskie oceny”.

nadawca (rodzic)

- Treść (fakty): W przeszłości syn uzyskiwał dobre wyniki z matematyki, natomiast obecnie ma słabe oceny.
- Ujawnianie siebie (autoprezentacja): Obawiam się o przyszłość i wiedzę syna; czuję niepewność wynikającą ze zmiany ocen.
- Stosunek do odbiorcy (relacja): Widzę w panu osobę odpowiedzialną za jego edukację i oczekuję wyjaśnienia tej różnicy.
- Oczekiwany wpływ (apel): Proszę przyjrzeć się sytuacji syna, wyjaśnić przyczyny słabszych wyników i pomóc mu w nauce.

odbiorca (nauczyciel) – jak może tę wypowiedź usłyszeć

- Treść (fakty): Uczeń osiąga u mnie niższe wyniki niż u poprzedniego nauczyciela.
- Ujawnianie siebie (autoprezentacja): Rodzic jest zaniepokojony ocenami syna i szuka winnego.
- Stosunek do odbiorcy (relacja): Rodzic podważa moje kompetencje pedagogiczne i uważa, że oceniam niesprawiedliwie.
- Oczekiwany wpływ (apel): Powinienem obniżyć wymagania lub tłumaczyć się ze swoich metod nauczania.

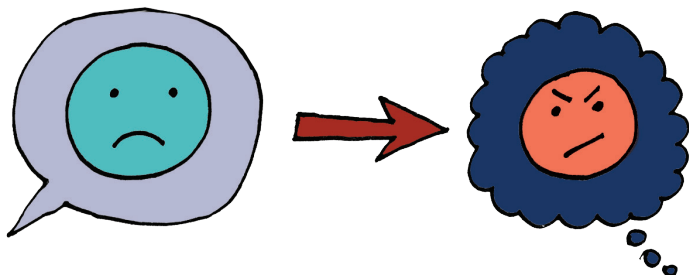

Płaszczyzna relacyjna jest najczęstszym źródłem nieporozumień w komunikacji między rodzicami a nauczycielami, ponieważ to na niej intencje mówiącego zderzają się z emocjami odbiorcy. Neutralna informacja o trudnościach ucznia, przekazana przez nauczycielkę wyłącznie z troski i chęci współpracy, może zostać odebrana przez rodzica jako ukryty zarzut lub krytyka jego metod wychowawczych. Podobnie pytania rodziców o postępy dziecka bywają interpretowane przez nauczycieli jako podważanie ich kompetencji zawodowych. **W takich sytuacjach łatwo reagować emocjonalnie i przyjmować postawę obronną, co znacząco utrudnia budowanie partnerstwa na rzecz dziecka.**

Aby zapobiec nieporozumieniom na poziomie relacyjnym, warto świadomie kierować rozmową i dbać o jasność intencji. Można to osiągnąć poprzez:

- **Rozróżnianie faktów i opinii:** opisz obiektywne, konkretne zachowania bez uogólnień i oceniających etykiet, co zapobiega poczuciu ataku u rozmówcy.
- **Stosowanie komunikatu „Ja”:** mów z perspektywy własnych obserwacji, troski i emocji.
- **Wypowiadanie jasnych intencji:** otwarcie zaznaczaj cel rozmowy już na samym początku – podkreśl, że dążysz do współpracy mającej na celu wsparcie dziecka, a nie szukania winnych.
- **Parafrazowanie:** gdy rosną emocje, upewnij się i powtarzaj własnymi słowami, jak rozumiesz wypowiedź drugiej strony, aby szybko prostować ewentualne nadinterpretacje.

Pamiętaj, że nie ponosisz odpowiedzialności za decyzje rodziców ani za to, jak odbierają informację zwrotną.

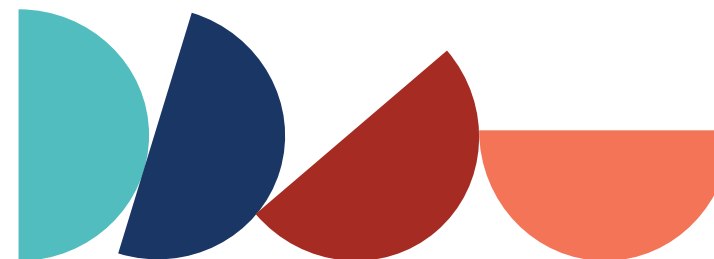
BARIERY UTRUDNIAJĄCE KOMUNIKACJĘ

W TEJ CZĘŚCI DOWIESZ SIĘ:

- jakie aspekty, przekonania i postawy mogą utrudniać komunikację z perspektywy rodziców/opiekunów, nauczycielek i nauczycieli oraz samych uczniów i uczennic.

AUTOREFLEKSJA:

Pomyśl o konkretnym rodzicu/opiekunie, z którym trudniej ci się współpracuje. **Jak myślisz, co może być przeszkodą w tej komunikacji po obu stronach?**

Podczas interakcji w systemie szkoła – uczeń/uczenica – rodzic/opiekun każdy uczestnik może napotkać własne bariery. Nie widać ich na pierwszy rzut oka, ale mogą wpływać znacząco na komunikację i relacje panujące w szkole. Warto je rozpoznawać, zanim zaczną utrudniać współpracę. W tabelach poniżej znajdziesz przykłady takich barier, choć oczywiście lista może być dłuższa. Zastanów się, które bariery są ci znajome. O których wiesz? Które rozpoznajesz jedynie na podstawie obserwacji lub przypuszczeń?

MOŻLIWE BARIERY RODZIELSKIE (W TYM RODZICÓW/OPIEKUNÓW Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI)

- lęk przed nauczycielką/nauczycielem;
- uległość lub odwrotnie: bunt i agresja;
- wcześniejsze trudne doświadczenia w interakcji ze szkołą;
- aktywność zawodowa uniemożliwiająca zaangażowanie w życie szkolne;
- negatywne uczucia wobec nauczycielek/nauczycieli lub dyrekcji;
- duża odległość między domem a szkołą;
- brak zainteresowania edukacją dziecka;
- brak uwzględniania opinii rodziców/opiekunów przez szkołę;
- nieufność instytucjonalna: doświadczenia z systemami edukacji w kraju pochodzenia;
- własne niezaspokojone potrzeby: przeżywanie kryzysu, choroby, trudne sytuacje;
- bariera komunikacyjna i wstyd z powodu braku znajomości języka polskiego;
- trudność w rozumieniu dokumentacji formalnej: pisemna komunikacja ze strony szkoły/ innych instytucji (np. zgody na wycieczki, orzeczenia, opinie z poradni);
- poczucie utraty autorytetu rodzicielskiego (odwrócenie ról): sytuacja, w której dziecko szybciej uczy się języka polskiego niż rodzic i staje się jego "tłumaczem" w sprawach urzędowych i szkolnych;
- nieznajomość norm polskiej szkoły (np. rola rady rodziców, stroje galowe).^{3,4}

MOŻLIWE BARIERY NAUCZYCIELEK I NAUCZYCIELI

- lęk przed obecnością rodziców w szkole;
- lęk wynikający z poczucia niepewności lub bycia ocenianym;
- nadmierne obciążenie obowiązkami zawodowymi;
- wymagania rodziców i systemu;
- mobbing;
- obciążenie emocjonalne i wtórny stres traumatyczny – praca z trudnymi historiami bez superwizji oraz wsparcia ze strony szkoły;
- brak asystentki/asystenta międzykulturowego;
- słabe zaangażowanie rodziców;
- niewystarczające kompetencje potrzebne do pracy z uczniem/uczennicą z doświadczeniem migracji lub traumy: lęk, że swoim działaniem można dziecku zaszkodzić; brak możliwości podnoszenia kwalifikacji;
- utrudniony dostęp do materiałów uwzględniających podejście włączające, brak narzędzi metodycznych dostosowanych do potrzeb zróżnicowanych klas;
- bierność, podejście „i tak nic nie da się zrobić”.

3. Szymańska, E. (2008). Współuczestnictwo rodziców w procesie edukacyjnym dziecka. *Kultura i Edukacja*, 1(65), 155–175.

4. Markowska-Manista, U., Owczarenko, O. (2024). „W mojej głowie wojna” – interwencje kryzysowe w zakresie wsparcia psychologicznego kierowane do dzieci z doświadczeniem migracji z Ukrainy w sytuacji zagrożenia. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 23(2), 108-147.

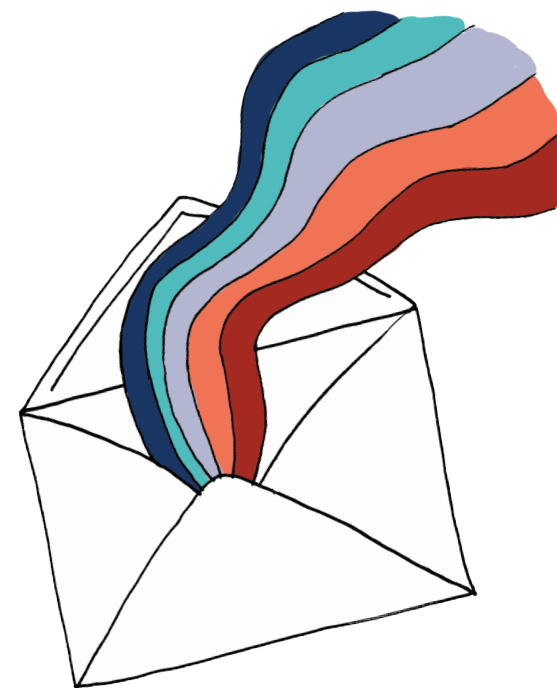
MOŻLIWE BARIERY U UCZNIÓW I UCZENNIC (W TYM Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI)

- strach przed utratą autonomii lub kontroli;
- strach przed oceną lub krytyką rodziców;
- presja rodzicielska;
- strach przed zawstydzeniem przed kolegami z klasy;
- strach wynikający z przebywania w nowym miejscu;
- obawa przed ośmieszeniem się, brak słownictwa do wyrażania emocji;
- rozdarcie między nową szkołą a domem, lojalność wobec kultury pochodzenia;
- strach przed ujawnieniem traumy (np. przed kolegami) oraz przed stygmatyzacją ze strony rówieśników;
- obawa przed byciem innym/inną;
- nieznajomość norm panujących w polskiej szkole („Co mogę? Co nie jest akceptowane?”).
- poczucie tymczasowości („Jestem tu tylko na trochę, a potem wrócę do swojego kraju”);
- utrata dotychczasowej roli społecznej i poczucia kompetencji (np. uczennica w poprzedniej szkole była liderką, w nowej szkole trudno jest jej się odnaleźć w takiej roli);
- brak znajomości języka edukacji (np. uczeń rozmawia z rówieśnikami na przerwach, ale sprawia mu trudność nazywanie abstrakcyjnych koncepcji podczas lekcji).

Bariery te rzadko występują pojedynczo, najczęściej tworzą błędne koło⁵. Lęk rodziców przed szkołą utrudnia komunikację, co wzmacnia frustrację nauczyciela i pogłębia wycofanie dziecka. Pokonanie tych barier wymaga budowania zaufania, co jest procesem długotrwałym i wymaga zaangażowania całej społeczności szkolnej.

Możliwe, że brzmi to dla ciebie jak spore wyzwanie. Nie da się od razu pokonać wszystkich barier i zbudować zaufania ze wszystkimi opiekunami dzieci. **Jaka jest jedna, nawet najmniejsza rzecz, którą możesz zrobić i na którą masz wpływ w swojej relacji z rodzicami? Może masz możliwość wykonania telefonu do jednego z rodziców i porozmawiania o sytuacji, o której myślisz od dłuższego czasu? Może w twojej szkole jest jedna zaufana osoba, z którą mogłabyś/mógłbyś porozmawiać na temat współpracy z konkretnym rodzicem lub opiekunem? Co jeszcze możesz zrobić?**

5. Markowska-Manista, U., Ovcharenko, O., Zelazowska-Sobczyk, M. (2025). Students with migration background and special educational needs versus their rights to and in education – the Polish context. In *Forced migration, disability and education* (pp. 156-173). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003590422-14>

RODZAJE POSTAW RODZICIELSKICH WRAZ ZE WSKAZÓWKAMI DOTYCZĄCYMI REAGOWANIA NA NIE

W TEJ CZĘŚCI DOWIESZ SIĘ:

- jak stosować metodę dialogu w komunikacji z rodzicami uczniów;
- jakie są rodzaje postaw rodziców;
- w jaki sposób możesz się zachować wobec różnych postaw rodzicielskich.

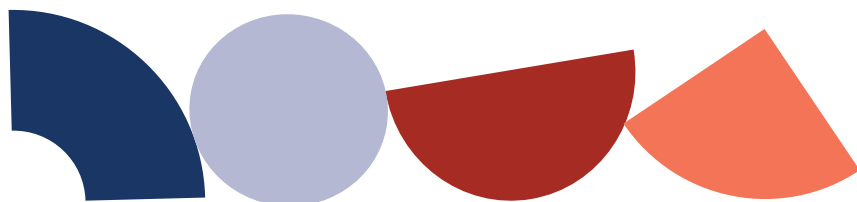
AUTOREFLEKSJA:

Zastanów się:

Czy rozmawiając z rodzicami swoich uczniów, częściej słuchasz czy mówisz?

Jak reagujesz, gdy rodzice nie zgadzają się z twoim punktem widzenia lub zaleceniami?

Jak łatwo przychodzi ci zrozumienie postawy rodziców podczas wspólnej rozmowy?

Czym jest dialog?

W dialogu obie strony są aktywne – nikt nie dominuje, nikt nie jest tylko biernym słuchaczem. Dialog między szkołą a rodziną to forma komunikacji, w której obie strony wymieniają się doświadczeniami, uważnie słuchają się nawzajem i wspólnie poszukują sposobów wspierania dziecka. W centrum dialogu nie znajduje się stanowisko dorosłych, lecz dobro i rozwój ucznia/uczennicy.

Bez względu na sytuację skuteczna komunikacja dialogiczna opiera się na czterech zasadach:

1. Najpierw **spróbuj zrozumieć**, potem przekonać;
2. Rozmawiaj o **potrzebach dziecka**, a nie o wadach rodziców;
3. **Oddzielaj** emocje od faktów;
4. Buduj współpracę wokół **wspólnego celu**: dobra i rozwoju dziecka.

Podczas rozmowy z rodzicami używaj pytań otwartych, które zachęcają rozmówcę do dialogu. Na przykład:

- Co najbardziej pomaga państwu dziecku czuć się pewnie?;
- Co pomaga państwu dziecku pokonywać trudności?;
- Co sprawia państwu dziecku radość w nauce?;
- Co motywuje państwa dziecko do nauki?;
- Jakie formy współpracy ze szkołą są dla państwa najbardziej dogodne?;
- Czego oczekują państwo od dyrekcji szkoły w zakresie wsparcia i pomocy?;
- Jakie są państwa oczekiwania dotyczące współpracy z nauczycielami?;

Kiedy rozmawiasz z dzieckiem, możesz zadać następujące pytania:

- Co pomaga ci dobrze uczyć się w szkole?;
- W jakich sytuacjach czujesz wsparcie ze strony nauczycieli?;
- Co najbardziej lubisz robić w domu, z rodziną?;
- Co chciałbyś/chciałabyś, aby rodzice wiedzieli o szkole?;
- W jakich sytuacjach zwracasz się do rodziców o pomoc?;

Jakie są typowe postawy uczestników dialogu?

Każdy człowiek ma swój własny zestaw cech, doświadczeń oraz indywidualne podejście do współpracy. Różnorodność osobowości znajduje wyraz w relacjach i tym, jak się zachowujemy.

1. Agresywny rodzic

Jeśli podczas rozmowy zauważysz agresywną postawę rozmówcy, np. podniesiony głos, obwinianie szkoły lub nauczyciela, przerywanie, podejście do spotkania z negatywnym nastawieniem, niekrycie niezadowolenia, pamiętaj, że **za agresją często kryje się lęk, strach o dziecko, poczucie bezradności lub wcześniejsze negatywne doświadczenia związane ze szkołą lub systemem.**

Komunikując się z agresywnym rodzicem/opiekunem:

- nie przerywaj na początku rozmowy;
- daj możliwość wyrażania roszczeń;
- mów spokojnym, ale pewnym głosem;
- przechodź do tematu rozmowy, gdy tylko rozmówca wyda się stabilny emocjonalnie;
- oddzielaj emocje od faktów;
- stopniowo kieruj rozmowę na potrzeby dziecka;
- jeśli jest taka potrzeba, zrób przerwę podczas spotkania, aby uciły emocje;
- pilnuj własnych granic i potrzeb;
- jeśli masz możliwość, postaraj się, aby w rozmowie brała udział trzecia, niezaangażowana osoba.

Możesz na przykład powiedzieć: „Widzę, że ta sytuacja bardzo panią niepokoi. Spróbujmy razem zrozumieć, co dokładnie się stało i jak możemy pomóc dziecku”; „Nie szukajmy winnych, spróbujmy się zastanowić, co możemy zrobić”.

2. Lękliwy rodzic

Taka osoba często dzwoni lub pisze, nadmiernie kontroluje proces nauki, martwi się drobnymi trudnościami dziecka, ciągle szuka potwierdzenia, że wszystko z nim w porządku. **Takie zachowanie często wiąże się z dużą odpowiedzialnością i lękiem przed popełnieniem błędów.**

W komunikacji z lęklivymi rodzicami/opiekunami:

- przekazuj jasne informacje oparte na faktach;
- wyjaśnij plan działania;
- nie strasz prognozami;
- używaj wspierających sformułowań i słów;
- podkreślaj mocne strony dziecka.

Możesz np. powiedzieć: „Tak, teraz pojawiają się trudności, ale mamy już plan wsparcia. Widzę również wiele mocnych stron u pani dziecka”; „Widzę, że jest to dla państwa ważne. Potrzebuję lepiej zrozumieć, co najbardziej państwa niepokoi”.

3. Nieufny rodzic

Będzie on wątpić w słowa nauczyciela, doszukiwać się ukrytych motywów, często powoływać się na inne źródła, weryfikować każdą decyzję szkoły. **Nieufność często rodzi się z wcześniejszych negatywnych doświadczeń lub poczucia utraty kontroli.**

Komunikując się z rodzicami/opiekunami, którzy nie ufają systemowi szkolnemu:

- przytaczaj fakty;
- unikaj uogólnień i ocen;
- prezentuj konkretne przykłady;
- bądź jak najbardziej szczerą/y i transparentną/y;
- zapisz ustalenia na piśmie.

Możesz np. powiedzieć: „Pokażę konkretne przykłady pracy dziecka i wyniki obserwacji. Proponuję, abyśmy je wspólnie przeanalizowali”; „Państwo znają swoje dziecko najlepiej”; „Pani doświadczenia i obserwacje są dla mnie bardzo ważne”.

4. Bierny rodzic

Jego zachowanie może charakteryzować się tym, że nie przychodzi na zebrania, rzadko odpowiada na wiadomości, wydaje się nie interesować zbytnio sprawami szkoły. **Przyczyną może nie być obojętność, ale przepracowanie, trudne okoliczności życiowe, bariera językowa lub wcześniejsze negatywne doświadczenia edukacyjne.**

Komunikując się z biernymi w interakcji rodzicami/opiekunami:

- unikaj oskarżeń i roszczeń;
- zacznij od drobnych prośb;
- szukaj wygodnego kanału komunikacji;
- okazuj wartość nawet niewielkiego zaangażowania.

Możesz np. powiedzieć: „Nawet krótka wiadomość od państwa pomoże mi lepiej wspierać dziecko”; „Dziękuję, że przyniosła pani poczęstunek na spotkanie dla dzieci”.

5. Kontrolujący rodzic

Jeśli komunikujesz się z rodzicami kontrolującymi, którzy starają się wpływać na wszystkie decyzje, narzucają metody pracy nauczyciela, często ingerują w procesy szkolne, pamiętaj, że **potrzeba kontroli często wynika z lęku i chęci ochrony dziecka.**

Co możesz zrobić?

- uznaj wagę wkładu rodziców;
- jasno określ granice odpowiedzialności;
- zaproponuj konkretne obszary współpracy;
- nie usprawiedliwiasz się nadmiernie, to ty jesteś ekspertką/ekspertem w swojej dziedzinie.

Możesz np. powiedzieć: „Państwa spostrzeżenia są bardzo ważne. Określmy, co rodzina może zrobić najlepiej, a co szkoła”; „Wyjaśnię krok po kroku, jakie działania planujemy. Proszę się zastanowić, co dokładnie mogą państwo zrealizować we własnym zakresie”.

6. Urażony rodzic

To osoby, które przypominają sobie dawne konflikty szkolne, często wracają do sytuacji szkolnych, interpretują neutralne komunikaty jako krytykę. Taki rozmówca **potrzebuje uznania swoich uczuć i doświadczeń.**

Komunikując się z nim:

- nie zaprzeczaj jego uczuciom;
- uznaj złożoność sytuacji;
- przenieś rozmowę z przeszłości na przyszłość.

Możesz na przykład powiedzieć: „Rozumiem, że to doświadczenie było dla państwa nieprzyjemne. Chciałabym skupić się na tym, co możemy teraz zrobić dla dziecka”; „Niezależnie od tego, jak oceniamy tę sytuację, zależy nam na dobru dziecka teraz”.

7. Rodzic unikający konfliktów

Jeśli komunikujesz się z rodzicami, którzy unikają konfliktów/konfrontacji – zgadzają się ze wszystkim podczas spotkania, rzadko wyrażają swoją opinię, ale mogą pozostać niezadowoleni po rozmowie, pamiętaj, że rodzice unikający konfliktów **często boją się oceny i krytyki własnego postępowania.**

Pracując z takimi rodzicami/opiekunami, możesz:

- zadawać pytania otwarte;
- zachęcać ich do wyrażania własnych opinii;
- pokazywać, że odmienne zdanie jest akceptowane.

Możesz na przykład powiedzieć: „Ważne jest dla mnie poznanie państwa opinii. Czy jest coś, z czym się państwo nie zgadzają lub co chcieliby państwo zmienić?”; „Może pani spokojnie powiedzieć, jeśli coś wydaje się nieodpowiednie lub trudne”.

MODEL ZAANGAŻOWANIA WEDŁUG JOYCE EPSTEIN

W TEJ CZĘŚCI DOWIESZ SIĘ:

- w jakich warunkach szkoła i rodzina zbliżają się lub oddalają od siebie;
- w jakich warunkach dystans między szkołą a rodziną rośnie lub maleje;
- kto jest w centrum systemu współpracy;
- jakie są formy angażowania rodzin we współpracę ze szkołami i społecznością lokalną.

AUTOREFLEKSJA:

Jakie moje własne doświadczenia wpływają na dynamikę relacji z uczniami i ich rodzicami?

Jakie formy zaangażowania rodziców już stosuję?

Czy moje formy zaangażowania rodziny tworzą dystans, czy też pomagają zbliżyć przestrzeń rozwoju ucznia?

Zgodnie z modelem Joyce Epstein^{6,7} szkoła i rodzina to dwa ważne środowiska rozwoju dziecka. Stopień ich przecięcia zależy nie tylko od wieku ucznia/uczenicy, ale także od jakości interakcji między rodzicami a nauczycielami. Skuteczne partnerstwo nie ogranicza się do zebrania w szkole czy rozwiązywania problemów w nauce, ale obejmuje różne formy zaangażowania rodziny w życie dziecka i szkoły.

Epstein identyfikuje sześć uzupełniających się obszarów takiego zaangażowania:

1. Rodzicielstwo

Ten obszar opiera się na wzajemnym poznawaniu swoich realiów. Szkoła może wspierać rodziców w tworzeniu domowego środowiska sprzyjającego nauce, jednocześnie stwarzając przestrzeń do tego, by nauczyciele lepiej poznali codzienne doświadczenia rodzin swoich uczniów. Nie warto zakładać, że każda rodzina od razu orientuje się w zasadach funkcjonowania szkoły, działaniu dziennika elektronicznego, tradycjach świętowania czy wymogach dotyczących stroju galowego, zwłaszcza jeśli pochodzi z innego kręgu kulturowego.

Dobłą praktyką może być życzliwe i stopniowe wprowadzanie rodziców w zasady panujące w twojej placówce, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodzin z doświadczeniem migracji. Pomocne będzie wskazanie łatwo dostępnych kanałów informacji, tłumaczenie podstawowych pojęć oraz dostarczanie materiałów w językach ojczystych uczniów.

2. Komunikacja

Jasna i regularna wymiana informacji stanowi fundament zaufania między szkołą a domem rodzinnym. Im bardziej zróżnicowane i elastyczne są formy kontaktu, tym łatwiej zbudować partnerstwo. Często kontaktujemy się z rodzicami głównie w momentach kryzysowych, gdy pojawiają się trudności w nauce lub niepożądane zachowania. A może warto spróbować dzielić się również pozytywnymi wiadomościami: informować o małych sukcesach dziecka, jego postępach, dobrym funkcjonowaniu w grupie rówieśniczej czy zaangażowaniu podczas lekcji.

3. Wolontariat

Otwarcie drzwi szkoły na dobrowolny udział rodziców pozwala czerpać z ich wyjątkowych zasobów, wiedzy i umiejętności – w zgodzie z ich realnymi możliwościami i chęciami. **Trudno oczekiwać takiego samego poziomu aktywności od wszystkich rodzin.** Dobłą praktyką może też być proponowanie drobnych form zaangażowania. Niezłym pomysłem może być zachęcenie rodzin do współtworzenia kącika międzykulturowego w bibliotece lub na korytarzu poprzez przyniesienie ulubionej książki, zdjęcia, przepisu czy przysłowia bliskiego ich tradycji.

6. Szymańska, E. (2008). Współuczestnictwo rodziców w procesie edukacyjnym dziecka. *Kultura i Edukacja*, 1(65), 155–175.

7. Markowska-Manista, U., Owczarenko, O. (2024). „W mojej głowie wojna” – interwencje kryzysowe w zakresie wsparcia psychologicznego kierowane do dzieci z doświadczeniem migracji z Ukrainy w sytuacji zagrożenia. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 23(2), 108–147.

4. Nauka w domu

Jedną z ról rodziców polega na towarzyszeniu dziecku w rozwoju poza szkołą – poprzez rozmowę, czytanie, okazanie zainteresowania jego emocjami oraz tworzenie bezpiecznej atmosfery. Szkoła pełni w tym procesie funkcję wspierającą, podpowiadając sprawdzone metody. Nie wszyscy rodzice przejmą rolę nauczycieli i będą samodzielnie nadrobić z dzieckiem zaległości programowe, pokonywać bariery językowe czy rozwiązywać trudności edukacyjne. Jako nauczyciel/ka możesz przekazywać rodzicom informacje o dodatkowych formach wsparcia w szkole czy bezpłatnych inicjatywach edukacyjnych w okolicy, a przede wszystkim pytać samego ucznia, jakiego rodzaju pomocy najbardziej potrzebuje.

5. Podejmowanie decyzji

Włączanie rodzin w życie szkoły sprawia, że stają się one współodpowiedzialne za jej kształt. Prawdziwe partnerstwo opiera się na uwzględnianiu ich głosu i perspektywy w ważnych sprawach społeczności szkolnej. Warto nie tylko prosić o ich opinię w kwestiach wyłącznie formalnych, ale zapraszać ich do dzielenia się swoimi przemyśleniami jeszcze na etapie planowania działań. Można wykorzystywać w tym celu proste, krótkie ankiety elektroniczne (patrz: sekcja makropraktyki), dające możliwość wypowiedzenia się również osobom, które nie mogą się pojawić na zebraniach osobiście.

6. Współpraca ze społecznością lokalną

Szkoła, dom oraz lokalne instytucje tworzą sieć wsparcia, która wzbogaca środowisko uczenia się i wzmacnia poczucie przynależności wszystkich członków społeczności. Nawiązywanie relacji z lokalnymi bibliotekami, domami kultury czy organizacjami pozarządowymi pozwala stworzyć przestrzeń, w której rodziny zyskują dostęp do wielojęzycznych książek, wydarzeń integracyjnych oraz różnorodnych form wsparcia, dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb.

Model Joyce Epstein pokazuje, że zaangażowanie rodziców może przybierać wiele form i poziomów. **Nie każda rodzina jest gotowa lub zdolna do uczestnictwa we wszystkich obszarach współpracy. Dlatego zadaniem szkoły nie jest zwiększanie zakresu obowiązków rodziców, ale tworzenie różnorodnych i dostępnych możliwości ich włączenia w życie dziecka i społeczności szkolnej.** Najwyższy poziom zaangażowania nie oznacza najlepszego. Dla niektórych rodzin regularna komunikacja ze szkołą może być wystarczającą i wartościową formą współpracy, dla innych zaś – uczestnictwem w życiu klasy lub społeczności. Liczy się nie liczba kontaktów między szkołą a rodziną, ale ich jakość i wpływ na dobrostan dziecka.

PROPOZYCJE MIKROPRAKTYK

1. Poznanie potrzeb rodzin i ich dzieci

W tej części przedstawiamy praktyki, których celem jest poznanie doświadczeń, wartości, zasobów i potrzeb każdej rodziny, które wnoszą ona do społeczności szkolnej. Nie wszystkie z nich są widoczne podczas zebrań lub indywidualnych rozmów. Regularne tworzenie przestrzeni do dzielenia się opiniami pomaga lepiej dopasować działania szkoły do realnych potrzeb uczniów i ich opiekunów.

Widzę i pamiętam

Podczas rozmowy z rodzicem wróć do informacji, którą wcześniej od niego usłyszałeś/eś. Może to być potrzeba, trudność, ważne wydarzenie lub sukces. Wystarczy powiedzieć jedno zdanie: „Pamiętam, że mówiła pani o tym, że Staś przygotowywał się do meczu. Jak zagrała jego drużyna?”. Takie krótkie odniesienie pokazuje, że zauważasz potrzeby i doświadczenia uczniów oraz ich rodzin i traktujesz je poważnie.

Jedno pytanie

Na zakończenie rozmowy z rodzicami zapytaj: „Czego oczekują państwo od szkoły?”, „Co będzie dla was świadczyć o tym, że wspólne działania na rzecz dobra ucznia zmierzają we właściwym kierunku?”. Nawet jeśli początkowo rodzice z trudnością będą odpowiadać na to pytanie, jest ono włączające, pokazuje, że chcesz ich wysłuchać i liczyć się z ich zdaniem.

Krótkie portfolio rodziny

Zaproponuj uczniom i ich rodzicom przygotowanie rodzinnego portfolio na początku roku szkolnego, najlepiej w ciągu pierwszych dwóch tygodni nauki. Poproś, aby wspólnie przygotowali jedną stronę z informacjami, którymi chcą podzielić się z nauczycielem i klasą. Mogą opisać swoje zainteresowania, mocne strony, rodzinne tradycje oraz to, w jaki sposób chcieliby włączyć się w życie klasy. Portfolio ma służyć budowaniu relacji, dlatego udział w zadaniu powinien być dobrowolny. Nie chodzi o zebranie jak największej liczby informacji o rodzinie, ale o stworzenie przestrzeni do wzajemnego poznania, zaufania i współpracy. Warto wracać do portfolio podczas wspólnych działań w ciągu roku szkolnego. Dzięki temu rodziny zobaczą, że informacje, którymi zdecydowały się podzielić, są zauważane i wykorzystywane do budowania życia klasy.

Małe kroki dla ciebie:

- To, co wydaje się oczywiste dla ciebie, może wyglądać inaczej z perspektywy ucznia/uczennicy lub ich rodziny, dlatego zamiast domyślać się potrzeb, twórz okazje do ich poznawania; dopytuj, parafrazuj, upewnij się, że rozumiesz.
- Potrzeby uczniów/uczennic i rodzin mogą zmieniać się w ciągu roku szkolnego – warto do nich regularnie wracać.
- Zwracaj uwagę na rodziny, które rzadko uczestniczą w życiu szkoły – ich potrzeby mogą pozostawać niewidoczne.
- Traktuj diagnozę potrzeb jako proces budowania relacji, a nie jednorazowe zbieranie danych.

2. Komunikacja, która nie zabiera czasu

Komunikacja z rodzicami nie zawsze wymaga dodatkowych spotkań, długich wiadomości czy nowych obowiązków. Często wystarczą krótkie działania włączone w codzienną pracę: jedno pytanie, krótka informacja zwrotna lub zauważenie sukcesu ucznia. Takie drobne gesty pomagają budować zaufanie, wzmacniają współpracę i pokazują rodzicom, że są ważnymi partnerami w procesie wspierania dziecka.

Plus przed minusem

Zanim wpiszesz do dziennika elektronicznego informacje o trudnościach ucznia/uczennicy, dodaj jedną pozytywną obserwację. Nie ograniczaj kontaktu z rodzicami wyłącznie do przekazywania informacji o trudnościach związanych z zachowaniem lub nauką. Od czasu do czasu korzystaj również z funkcji „pozytywnych uwag”, aby dzielić się sukcesami i postępami uczniów. Na przykład: „Dziś państwa córka z dużym zaangażowaniem pracowała podczas zajęć i chętnie wyjaśniała zasady gry koleżankom i kolegom”.

Przed/po spotkaniu

Przed konsultacją z rodzicem zaproponuj, aby podzielił się swoimi oczekiwaniami dotyczącymi rozmowy. Po zakończeniu konsultacji zapytaj, w jaki sposób okazała się ona dla niego pomocna. Nie wdawaj się w dyskusję i nie oceniaj odpowiedzi. Takie zbieranie opinii pozwala rodzicowi poczuć się wysłuchanym oraz sprzyja budowaniu skutecznej komunikacji.

3. Rodzice i uczniowie/uczennice jako partnerzy

Te propozycje mają na celu budowanie skutecznej współpracy, którą możesz stworzyć poprzez wyrażanie ciekawości (zadawanie pytań), dzielenie się opiniami i wspólne poszukiwanie rozwiązań. Nie chodzi o to, aby zawsze osiągnąć zgodę, ale aby każda strona miała poczucie, że została wysłuchana i potraktowana z szacunkiem.

Jedna rada od rodzica

Podczas spotkania z rodzicami zadaj jedno pytanie dotyczące funkcjonowania uczniów lub współpracy szkoły z rodziną, np.: „Co pomaga dzieciom czuć się dobrze w szkole?” albo „Jak możemy wspierać zaangażowanie uczniów w naukę?”. Poproś rodziców, aby przez chwilę zastanowili się nad odpowiedzią i zapisali jedną radę lub wskazówkę wynikającą z własnych doświadczeń. Następnie zaproś chętne osoby do podzielenia się swoimi pomysłami. Zapisz najczęściej pojawiające się odpowiedzi i wróć do nich podczas kolejnych spotkań. Jeśli rodzice początkowo nie będą chcieli zabrać głosu lub usłyszysz, że jako nauczycielka najlepiej znasz odpowiedź na to pytanie, wyjaśnij, że zależy ci na poznaniu ich perspektywy i doświadczeń. Na zakończenie podziel się również swoją perspektywą i pokaż, w jaki sposób zebrane pomysły mogą zostać wykorzystane we wspólnych działaniach na rzecz klasy.

Poznaj perspektywę rodzica

Podczas konsultacji poproś rodziców o dokończenie jednego zdania: „Moje dziecko najlepiej uczy się, gdy...”. Wysłuchaj odpowiedzi i dopytaj o konkretne sytuacje lub działania, które wspierają dziecko w nauce i codziennym funkcjonowaniu. Zannotuj najważniejsze informacje, aby wykorzystać je podczas planowania pracy z uczniem.

Małe kroki dla ciebie:

- Zadawaj pytania otwarte, które zachęcają do rozmowy, zamiast ograniczać się wyłącznie do przekazywania informacji;
- Traktuj rodziców jako partnerów posiadających wiedzę o swoim dziecku i jego potrzebach;
- Zapisuj pojawiające się pomysły i sugestie rodziców oraz wracaj do nich podczas kolejnych spotkań;
- Pamiętaj, że celem zebrania jest nie tylko przekazanie informacji, ale również budowanie relacji, zaufania i współpracy wokół dobra ucznia.

4. Wspólne rozwiązywanie trudności

Poniżej znajdziesz propozycje, które mogą pomóc w prowadzeniu trudnych rozmów w środowisku szkolnym. Dzięki nim łatwiej budować wzajemne zaufanie oraz wspólnie poszukiwać rozwiązań w sytuacjach budzących niepokój lub napięcie. Jeśli masz taką możliwość, przeciwicz trudną rozmowę z zaufaną osobą. Zwróć uwagę na to, jak się podczas niej czujesz oraz które momenty są dla ciebie najtrudniejsze.

Wspólny cel

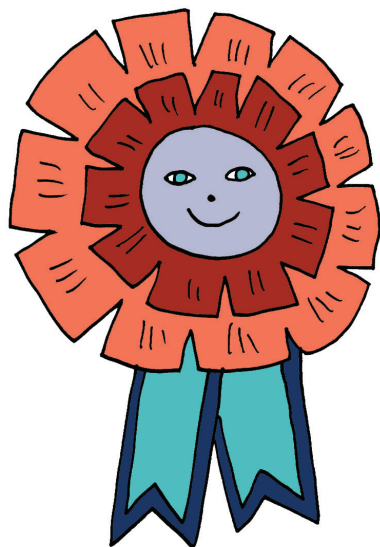
Rozpoczynając trudną rozmowę z rodzicem, ustalcie wspólny cel spotkania. Zazwyczaj jest to dobro ucznia/uczennicy oraz poszukiwanie rozwiązań obecnej sytuacji. W trakcie rozmowy odwołuj się do celu, aby nadawać kierunek rozmowie.

Zamień ocenę na obserwację

Przed rozmową z rodzicem przypomnij sobie sytuację, o której chcesz rozmawiać. Skup się na faktach i zachowaniach, a nie na opiniach i ocenach. Zamiast mówić: „Nina ostatnio nic nie robi na lekcjach”, powiedz: „Z moich obserwacji wynika, że Nina od trzech tygodni odmawia pracy w grupach”. Dzięki temu łatwiej wspólnie szukać rozwiązań.

Jedna mocna strona

Przed rozmową z rodzicem przypomnij sobie jedną sytuację, w której uczeń poradził sobie dobrze lub zrobił postęp. Wykorzystaj tę obserwację na początku spotkania, aby pokazać pełniejszy obraz funkcjonowania dziecka.

Podsumuj ustalenia

Na zakończenie rozmowy poświęć chwilę na podsumowanie najważniejszych ustaleń. Powiedz własnymi słowami, co każda strona planuje zrobić do kolejnego kontaktu, i zapytaj: „Czy dobrze rozumiem nasze ustalenia?”.

Małe kroki dla ciebie:

- Przed rozmową zadaj sobie te pytania: „Z czym wchodzę na to spotkanie? Jakie mam oczekiwania? Czego obawiam się najbardziej? Gdzie są moje mocne strony?”. Po jej zakończeniu zapisz jedną rzecz, która przebiegła lepiej, niż się spodziewałaś/teś, oraz jedno działanie, które warto powtórzyć w przyszłości.

PROPOZYCJE MAKROPRAKTYK

Spotkania trójkątne

CEL:

Tworzenie spójnego systemu współpracy pomiędzy nauczycielkami, rodzicami oraz uczniami; wzmacnianie sprawczości uczniów i uczennic

GRUPA DOCELOWA:

Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe

Tradycyjnie rozmowy na temat postępów/trudności dziecka odbywają się zazwyczaj między nauczycielką/nauczycielem a rodzicem, przez co często sam uczeń/uczennica jest pozbawiony wpływu na zapadające decyzje. Spotkania trójkątne oferują szansę na zmianę tego schematu. Dają dziecku realny głos i stawiają je w roli pełnoprawnego partnera obok wychowawcy i rodziców, stanowiąc przy tym wartościową alternatywę dla klasycznych wywiadówek.

Jeśli chcesz spróbować wprowadzić spotkania trójkątne w swojej klasie/szkole, warto zacząć od komunikacji z rodzicami. Podczas zebrania lub za pomocą dziennika elektronicznego poinformuj ich o pomysśle. Wyjaśnij krótko, czym takie spotkania są, dlaczego chcesz je wprowadzić, jakie korzyści mogą z tego wyniknąć.

Takie spotkanie jest procesem, na który składa się kilka elementów:

1. Zaproś na spotkanie

Zaproś rodziców/opiekunów oraz ucznia/uczennicę na wspólne spotkanie. Wyjaśnij, że jego celem jest wspólne poszukiwanie rozwiązań i zaplanowanie działań wspierających rozwój ucznia, a nie wyłącznie omówienie ocen czy trudności.

2. Niech wszystkie osoby biorące udział w spotkaniu się do niego przygotowują

Przed spotkaniem poproś ucznia/uczennicę o krótką autorefleksję. Zachęć go do zapisania odpowiedzi na pytania: Co jest moją mocną stroną? Co sprawia mi trudność? Z czego jestem dumny/a? Nad czym chcę pracować? Jakiego wsparcia potrzebuję? Poproś również rodziców, aby się zastanowili, jakie widzą w swoim dziecku zasoby, co według nich jest mocną stroną dziecka, a gdzie znajdują się obszary do rozwoju. Ty sam/a również przygotuj się do spotkania. Przypomnij sobie konkretne sytuacje z udziałem dziecka – jak funkcjonowało jako odrębna jednostka, a jak jako członek grupy? Jakie twoim zdaniem to dziecko ma zasoby?

3. Wspólnie opracujcie plan działania

Podczas spotkania oddaj głos każdej stronie: uczennicy/uczniowi, rodzicom i nauczycielce/wychowawcy. Następnie wspólnie ustalcie 2-3 konkretne cele oraz działania, które podejmie każda osoba. Zadbaj o to, aby cele były realistyczne i możliwe do osiągnięcia w ustalonym czasie.

4. Zapiszcie ustalenia i wróćcie do nich

Na zakończenie zapiszcie wspólne ustalenia, określcie termin ich realizacji oraz datę kolejnego spotkania. Podczas następnej rozmowy wspólnie oceńcie, co udało się zrealizować, jakie pojawiły się trudności i czy plan wymaga modyfikacji.

O czym warto pamiętać?

- **Zadbaj o przestrzeń.** Jeśli możesz, wybierz miejsce na to spotkanie, które jest kameralne. Ustaw krzesła tak, abyście siedzieli raczej w kręgu niż naprzeciwko siebie.
- **Daj każdemu głos** – uczeń/uczenica jest pełnoprawnym uczestnikiem tego spotkania, niezależnie od tego w jakim jest wieku.
- **Świętujcie** – Na koniec rozmowy podkreśl to, co udało się osiągnąć, nawet jeśli to jedna drobna rzecz (np. dziecku udało się nazwać jakąś trudność albo zidentyfikować swoją mocną stronę). Rodzice z kolei mogą wziąć dziecko na lody czy pizzę.

Potencjalne trudności

Rodzice oraz uczennice/uczniowie mogą początkowo obawiać się takiego rodzaju spotkań, kierując się lękiem przed oceną, rozliczaniem z błędów, krytyką. **Zapraszając na spotkanie trójstronne, podkreśl, że chodzi o rozmowę, wspólne poszukiwanie rozwiązań.** Zastanów się, jakie słowa dobrać, aby twój przekaz był empatyczny, ale też klarowny.

Uwaga! W przypadku pracy z dziećmi z doświadczeniem migracji istnieje ryzyko parentyfikacji – mogą one stać się tłumaczami z języka polskiego dla swoich rodziców/opiekunów, przejmując rolę dorosłego. Jeśli masz taką możliwość, poproś o wsparcie asystentki międzykulturowej w przygotowaniu i prowadzeniu takiego spotkania.

Przeczytaj więcej na temat spotkań trójstronnych:

Jaskółka-Turek, I. (2014). *Partnerskie wywiadowki*. Sygnał. Magazyn Wychowania, 17–19.

<https://www.edunews.pl/edukacja-i-rodzice/rady-i-inspiracje/6860-co-zamiast-wywiadówki-spotkanie-trójstronne-pomaga-budować-jakosciową-komunikację-w-szkole>

Inicjatywy lokalne – zróbmy to wspólnie

CEL:

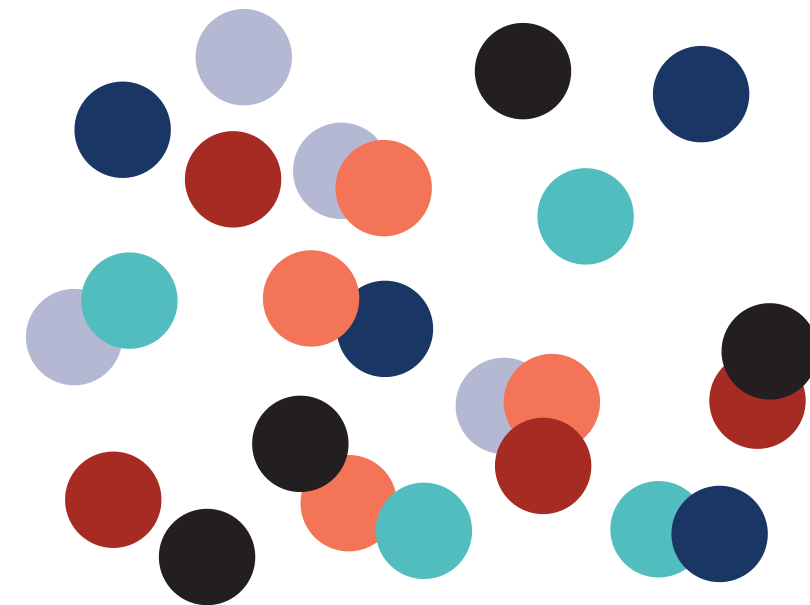
Wzmacnianie współpracy między członkami społeczności szkolnej i organizacjami lokalnymi poprzez wspólny udział w wydarzeniach i inicjatywach

GRUPA DOCELOWA:

Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe

Budowanie dobrostanu uczniów nie odbywa się w próżni – dzieci czują się bezpiecznie i rozwija swoje skrzydła wtedy, gdy otaczający je dorośli współpracują, a środowisko domowe i szkolne tworzą spójną całość. Dlatego proponujemy realizację wspólnych inicjatyw lokalnych, która może pomóc redukować napięcia i budować poczucie przynależności do wspierającej społeczności. Jeśli uczennice i uczniowie widzą swoich rodziców zaangażowanych w życie szkoły oraz nauczycieli i nauczycieli traktujących ich rodzinę z szacunkiem i otwartością, zyskują poczucie wsparcia.

Poniżej znajdziesz opis, w jaki sposób można zaplanować, zorganizować i podsumować wspólne inicjatywy w obrębie lokalnej społeczności.

1. Przedstawienie pomysłu i budowanie świadomości

Przed rozpoczęciem działania przeprowadź krótką akcję informacyjną skierowaną do społeczności szkolnej (zwłaszcza rodziców) wyjaśniającą cel nowej inicjatywy.

- **Wyjaśnij pojęcie dobrostanu:** Skieruj do rodziców wiadomość (używając kanałów komunikacji, których używają rodzice/opiekunowie), w której opowiesz o tym, jak ważne dla poczucia bezpieczeństwa i rozwoju dzieci jest stworzenie wspierającego środowiska szkolnego.
- **Uzasadnij rolę współpracy:** Wskaż bezpośrednie powiązanie między zaangażowaniem rodziców a lepszym samopoczuciem uczniów/uczennic – dzieci czują się w szkole pewniej i bezpieczniej, gdy widzą, że ich rodzice i nauczyciele ze sobą rozmawiają, ufają sobie i działają w jednym zespole.
- **Przedstaw cel inicjatywy:** Poinformuj, że odpowiedzią na te potrzeby jest cykl wspólnych wydarzeń i wyjść lokalnych, które mają zbliżyć całą społeczność szkolną i wykorzystać potencjał otoczenia.

2. Mapowanie zasobów rodziców

Rozpoznaj potencjał, wiedzę, umiejętności oraz kontakty, jakimi dysponują rodzice uczniów w twojej klasie lub szkole.

- **Przygotuj proste narzędzie do mapowania:** Stwórz krótką ankietę (np. w Google Forms, przez e-diennik lub na kartkach podczas zebrania).
- **Zadaj pytania o możliwości:** Zapytaj rodziców np. o ich pasje, wykonywany zawód, znajomość lokalnych instytucji kultury, organizacji pozarządowych, firm, miejsc aktywności społecznej do których mogliby pomóc uzyskać dostęp.
- **Zadbaj o elastyczność odpowiedzi:** Daj rodzicom możliwość zaznaczenia, w jaki sposób chcieliby włączyć się w inicjatywę – może to być pomoc organizacyjna, podzielenie się kontaktem, przyjście do szkoły i opowiedzenie o swoim zawodzie, koordynowanie wydarzenia, itp. Weź pod uwagę, że chęć zaangażowania się rodziców będzie różna. Docenij wszystkich.

3. Badanie zainteresowań i potrzeb uczniów

Włącz uczniów i uczennice w proces decyzyjny od samego początku, tak aby poczuły realną sprawczość i współodpowiedzialność za planowane wydarzenia.

- **Przeprowadź rozmowę w klasie:** Poprowadź godzinę wychowawczą lub krótki warsztat w formie burzy mózgów na temat ich pasji i tego, co ich ciekawi. Możesz też zapytać, czego chcieliby nauczyć swoich rodziców lub dziadków.
- **Zadaj pytania o lokalne otoczenie:** Zapytaj uczniów, jakie miejsca w okolicy chcieliby odwiedzić, jakie umiejętności chcieliby nabyć lub jakich gości zaprosić do klasy.
- **Zrealizuj ewaluację pomysłów:** Wspólnie z uczniami i uczennicami pogrupuj pomysły na plakacie lub tablicy, tworząc listę priorytetów i najpopularniejszych tematów.

4. Wybór inicjatyw i planowanie

Zorganizuj spotkanie ze wszystkimi zainteresowanymi stronami, aby przełożyć pomysły uczniów i zasoby rodziców na konkretny plan działania.

- **Spotkajcie się:** Zaproś przedstawicieli Rady Rodziców/ trójki klasowej oraz wszystkich chętnych rodziców i uczniów.
- **Omówcie szczegóły:** Przedyskutujcie realne możliwości finansowe klasy/szkoły, oszacujcie koszty ewentualnych wyjść lub materiałów oraz ustalcie ramy organizacyjne.
- **Zaplanujcie 1-3 konkretne inicjatywy:** Wybierzcie od jednego do trzech wydarzeń na dany semestr lub rok szkolny (np. warsztaty rzemieślnicze, spotkanie międzypokoleniowe w domu seniora, warsztaty na temat cyberbezpieczeństwa, itp.)

5. Określenie konkretnych ról i form zaangażowania

Skonsultuj z rodzicami i uczniami szczegółowy podział zadań, dając każdemu możliwość wyboru dogodnej dla siebie formy wsparcia.

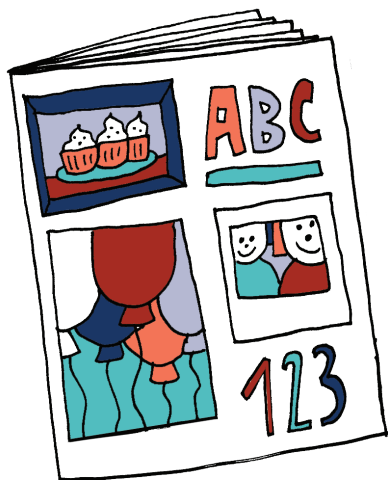
- **Daj wybór różnorodnych ról:** Zaoferuj rodzicom i uczniom możliwość wpisania się na konkretne zadania, takie jak np. kontakt z fundacją/ekspertem, pomoc w zapewnieniu transportu, przygotowanie poczęstunku, robienie zdjęć, przygotowanie sali lub opieka podczas wyjścia. Upewnij się, że każda osoba wie, za co odpowiada i do kogo może się zgłosić w razie pytań lub problemów.

6. Wspólna realizacja wydarzenia

Przeprowadź zaplanowaną inicjatywę, dbając o to, aby dorośli i dzieci byli równo-
rzędnymi uczestnikami wydarzenia.

7. Docenienie, podsumowanie i utrwalenie dobrych praktyk

Po zakończeniu inicjatywy podziękuj wszystkim zaangażowanym osobom i za-
dbaj o widoczność sukcesu w społeczności szkolnej, np. opublikuj podsumowanie
w mediach szkolnych, stwórz pamiątkowy plakat lub gazetkę razem z uczniami
i uczennicami.

Potencjalne trudności

Przy wdrażaniu tej makropraktyki może się okazać, że rodzice niechętnie będą się
angażować lub że zaangażuje się wyłącznie stała, najbardziej aktywna grupa rodzi-
ców, podczas gdy inne rodziny (np. z doświadczeniem migracji) pozostaną na ubo-
czu. Dlatego tak ważna jest komunikacja od samego początku – jeśli rodzice będą
wiedzieć, dlaczego warto włączyć się w te akcje, możliwe, że chętniej się zaangażu-
ją. Realizacja kilku zamiast jednej inicjatywy jest również sposobem na zachęcenie
większej liczby osób do wzięcia w nich udziału.

Jednocześnie warto pamiętać i podkreślać, że każda forma zaangażowania się jest
w porządku. Nie zakładaj, że wszyscy włączą się na 100%. Nawet jeśli rodzic zrobi
jakąś jedną małą rzecz, być może dla niego to jest właśnie to 100%, które na tę
chwilę może zaoferować.

Kontrakt z rodzicami

CEL:

Określenie własnej ścieżki współpracy z uczniami, ich rodzicami i opiekunami

GRUPA DOCELOWA:

Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe

*To działanie najlepiej sprawdzi się na początku roku szkolnego, ale możesz je wdrożyć
w jakimkolwiek momencie, wprowadzając niewielkie modyfikacje.*

W pracy zawodowej naszą współpracę z pracodawcą określa umowa, spisany za-
kres obowiązków itp. Pracując z klasą, często wprowadzamy kontrakt, aby każdy
wiedział, w jakich ramach może się poruszać – to zapewnia bezpieczeństwo i okre-
śla jasne zasady współpracy. To samo możesz zrobić we współpracy z rodzicami.

1. Autorefleksja – zaprojektuj współpracę, która sprawdzi się w twojej klasie

Określ swoją strefę wpływu. **Strefa wpływu** (ang. *circle of influence*) to koncept
spopularyzowany przez Stephena Coveya, autora książki „7 nawyków skuteczne-
go działania”. Jest to **obszar obejmujący wszystkie sprawy, na które masz bezpo-
średni wpływ i kontrolę. Należą do niego wyłącznie twoje własne decyzje, myśli,
reakcje, nawyki, słowa oraz sposób, w jaki traktujesz innych**, np.: przed spotka-
niem z rodzicem możesz zadbać o życzliwą, spokojną atmosferę – wysłuchanie go
bez przerywania, przyjęcie postawy partnera zamiast defensywnej i operowanie
faktami, a nie ocenami.

Strefa wpływu stoi w opozycji do **strefy troski** (ang. *circle of concern*), czyli **spraw,
którymi się zamartwiasz, ale na które nie masz wpływu**, np. zamartwianie się
tym, że rodzic przychodzi na rozmowę nastawiony roszczeniowo, zły lub ma złe
doświadczenia z własnej przeszłości szkolnej. Spójrz na poniższą listę – z którymi
z tych punktów już się identyfikujesz? Co jeszcze możesz dodać?

Mam wpływ	Nie mam wpływu
- Potrafię inicjować kontakt; - Potrafię stworzyć bezpieczną przestrzeń do rozmowy; - Potrafię słuchać rodziców i uczniów; - Potrafię wyjaśnić swoje oczekiwania; - Potrafię zaproponować wspólne rozwiązania; - Potrafię być konsekwentny/na; - Potrafię wybrać styl rozmowy; - Potrafię radzić sobie z własnymi emocjami i być świadomym/mą uprzedzeń, które wpływają na współpracę.	- na chęć współpracy rodziców; - na styl komunikacji rozmówcy; - na sytuację rodzinną rodzin uczniów, z którymi współpracuję; - na decyzje, jakie podejmują rozmówcy; - na tempo zmian w procesie współpracy; - na emocje i doświadczenie rodziców uczniów.

Zastanów się, jak na tę chwilę wygląda współpraca z rodzicami. Możesz zadać sobie poniższe pytania:

- Które rodziny już aktywnie współpracują?
- Kto nie jest zaangażowany?
- Co wiem na temat doświadczenia/kultury moich uczniów z doświadczeniem migracji? Jak to może wpływać na moją z nimi komunikację?
- Kiedy rodzice kontaktują się ze mną najczęściej?
- Z jakimi wyzwaniami się borykam?
- Co już działa dobrze?
- Jaką jedną rzecz chciałbym/chciałabym zmienić w tym roku?

Tę autorefleksję możesz wykonać sam/a, ale jeśli masz taką możliwość, zaprosz inne nauczycielki i nauczycieli, którzy pracują z tymi samymi rodzicami. Możecie wspólnie zastanowić się nad swoimi strefami wpływu i opisać, jak waszym zdaniem ta współpraca wygląda na tę chwilę. Może okaże się, że macie różne obserwacje w tym obszarze i będziecie mogli z tego czerpać!

2. Porozmawiaj z rodzicami

Kiedy już wiesz, jak ty sam/a widzisz swoją współpracę z rodzicami, możesz zapytać, jak oni ją widzą i czego w niej potrzebują. W tym celu przygotuj krótką anonimową ankietę (np. online). Zapytaj o to, co ułatwia im kontakt z nauczycielami, jakie formy współpracy są dla nich najbardziej wartościowe, z jakimi trudnościami się spotykają oraz jakiego wsparcia oczekują od szkoły. Dodaj swoje własne pytania, na które chcesz znać odpowiedź.

Przykładowe obszary, o które możesz zapytać to:

- komunikacja z rodzicami – jakimi kanałami, z jaką częstotliwością, w jakich przedziałach czasowych itp.;
- typ przekazywanych informacji – przykładowo informacje o wydarzeniach, potrzebnych materiałach, problemach uczennic i uczniów, ale może też drobnych sukcesach;
- zaangażowanie rodziców – w jakich obszarach i na jaką skalę chcą lub mogą to robić;
- wsparcie uczniów – jak rodzice widzą rolę twojego wsparcia? Czego od ciebie oczekują?;
- (twoje pomysły i potrzeby).

3. Podsumujcie wyniki i sprawdźcie, co realnie można zmienić

Po zebraniu odpowiedzi przeanalizuj wyniki samodzielnie lub wraz z innymi nauczycielkami i nauczycielami. Podziel się wynikami z rodzicami. Jeśli możesz, zorganizuj spotkanie, abyście **wspólnie przedyskutowali wyniki ankiety i zobaczyli, co realnie można zmienić**. Jeśli nie masz takiej możliwości, wyślij rodzicom wiadomość podsumowującą ich odpowiedzi.

Pamiętaj, że nie musisz się godzić na wszystkie rodzicielskie sugestie. Ankieta pozwoli ci zobaczyć pełniejszy obraz tego, czego potrzebują rodzice i jakie mają oczekiwania wobec ciebie. Nie wszystkie z nich będą możliwe do spełnienia lub po prostu zasadne.

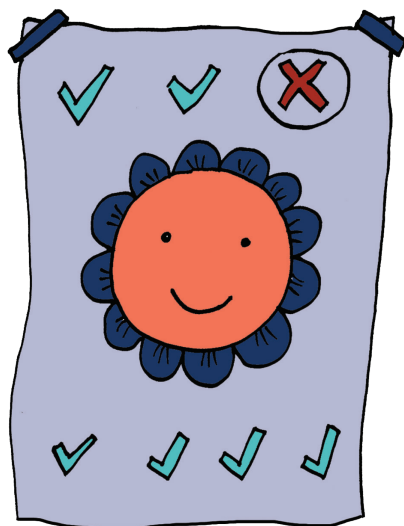
4. Stwórzcie kontrakt

Na bazie strefy twojego wpływu i wyników ankiety wspólnie z rodzicami zdecydujcie, jakie aspekty w swojej współpracy jesteście skłonni zmienić lub dopasować do potrzeb innych. Nie chodzi o rewolucję; możecie się umówić na jedną małą zmianę, którą konsekwentnie będziecie się starać wprowadzać.

Zapisz ustalenia i poproś, aby wszyscy rodzice się pod nimi podpisali (lub wystali wiadomość zwrotną, że się z nimi zgadzają). To jest wasz kontrakt.

5. Monitorujcie, jak działa kontrakt

Tak jak w przypadku kontraktów z uczennicami i uczniami do kontraktu z rodzicami warto co jakiś czas wracać i sprawdzać, czy nadal działa. Jeśli my sami o nich nie pamiętamy nie odwołujemy się do nich zbyt często, rodzice też nie będą o nich pamiętać. Pamiętaj, że to proces – nie każdy będzie od razu pamiętać, na co się umówiliście. Może trzeba będzie co jakiś czas przypominać o ustaleniach.

Drabina partycypacji

CEL:

Zbadanie obecnego poziomu zaangażowania rodziców oraz zaplanowanie działań wspierających rozwój aktywności rodzicielskiej w społeczności szkolnej

GRUPA DOCELOWA:

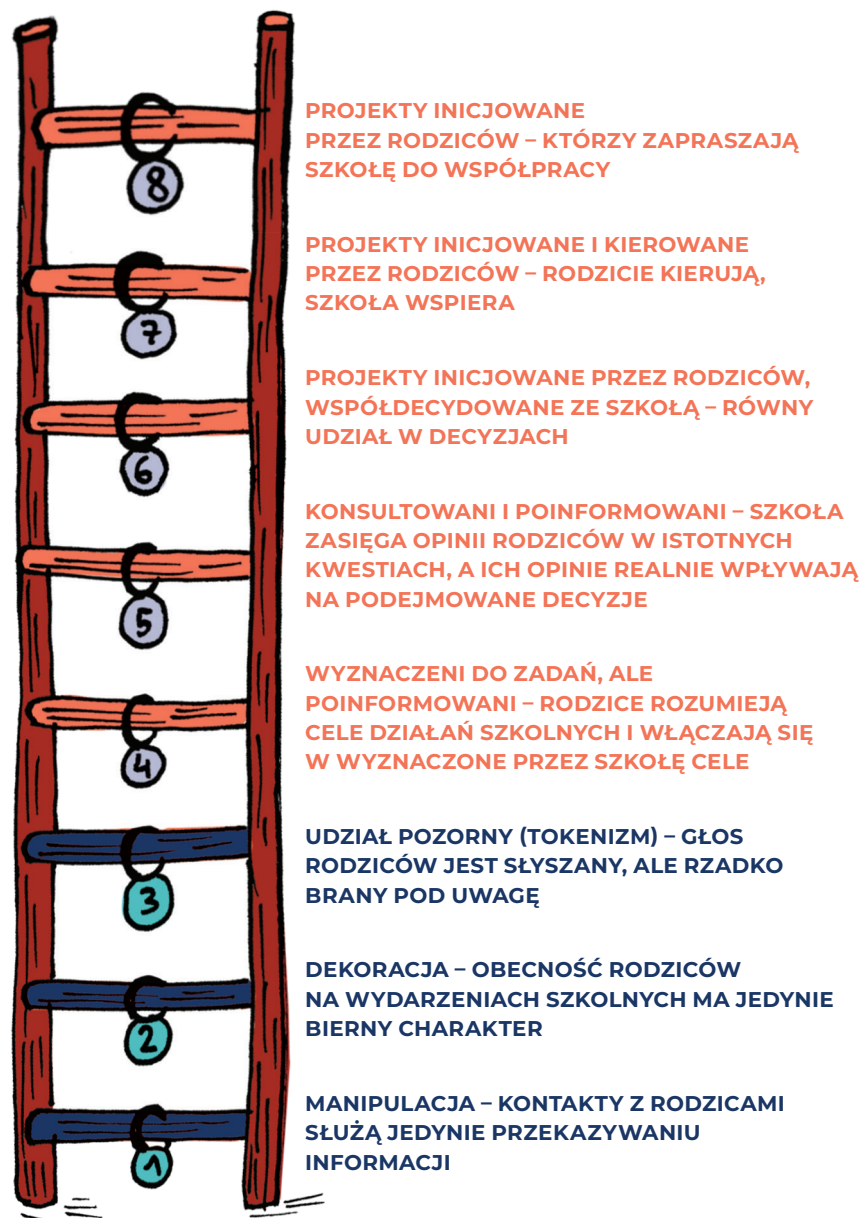
Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe

Czym jest drabina partycypacji?

To koncepcja opisująca różne poziomy zaangażowania i włączania ludzi w procesy decyzyjne – od form pozornych (gdzie decydenci tylko informują), przez konsultacyjne, aż do pełnego współdecydowania i samodzielności. W kontekście życia szkolnego drabina ta może pomóc uporządkować i rozwinąć relację z rodzicami: zamiast sprowadzać ich rolę do biernych odbiorców komunikatów (najniższe szczeble, np. ogłoszenia na zebraniach) czy okazjonalnych doradców (konsultacje), szkoła może stopniowo przechodzić do wyższych szczebli, takich jak partnerstwo i przekazywanie współodpowiedzialności. W praktyce oznacza to np. oddanie rodzicom inicjatywy w organizowaniu wydarzeń, współtworzenie zasad funkcjonowania placówki czy angażowanie ich w realne podejmowanie decyzji dotyczących rozwoju szkoły, co buduje poczucie wspólnoty i wzmacnia zaufanie.

Gdy rodzice stają się partnerami szkoły, w całej społeczności rośnie poziom wzajemnego zaufania oraz poczucie bezpieczeństwa, co zmniejsza napięcia i nieporozumienia na linii dom–szkoła. W efekcie uczennice i uczniowie przebywają w spójnym, wspierającym środowisku, a kadra szkolna i rodzice łączą siły, dzieląc się odpowiedzialnością za dobrostan i rozwój dzieci.

Pierwsze trzy poziomy to tzw. pozorna partycypacja, a poziomy od 4–8 pokazują prawdziwe partnerstwo.

1. Wykorzystaj tę koncepcję do zbudowania ankiety

Na podstawie drabiny partycypacji możesz wraz z innymi nauczycielami/nauczycielkami stworzyć ankietę, dzięki której zbadasz, jak rodzice na tę chwilę widzą swoje zaangażowanie w sprawy szkolne i w jakim stopniu chcieliby się angażować w przyszłości. Przykładowe pytania:

Jak oceniają państwo obecny sposób przekazywania informacji przez szkołę?

- Szkoła przekazuje wyłącznie informacje dotyczące kwestii organizacyjnych, finansowych lub technicznych, nakładając odgórne nakazy i zakazy.
- Informacje są przekazywane, ale w sposób jednostronny (np. jako powiadomienia), bez możliwości odniesienia się do nich czy zadania pytań.
- Szkoła pyta nas o zdanie, ale mamy poczucie, że nasze nie są brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji.
- Otrzymujemy jasne i wyczerpujące informacje o decyzjach szkoły, rozumiemy powody, dla których zostały podjęte, oraz wiemy, jaka jest nasza rola.
- Szkoła regularnie pyta nas o opinię (np. w ankietach, podczas komunikacji za pomocą e-dziennika), analizuje nasz głos i uwzględnia nasze uwagi przy podejmowaniu finalnych decyzji.
- Przed podjęciem ważnych decyzji dyrekcja i nauczyciele zapraszają nas do wspólnej dyskusji, aby wypracować rozwiązania akceptowalne dla obu stron.
- Szkoła stwarza przestrzeń do zgłaszania własnych pomysłów informacyjnych (np. inicjatywa rodziców dotycząca założenia biuletynu czy kanału komunikacji), po czym wspiera ich realizację.
- Rodzice i szkoła wspólnie projektują system komunikacji w placówce, razem decydując o tym, jakie informacje, kiedy i w jakiej formie będą przekazywane całej społeczności.

Na którym poziomie widzą państwo siebie w relacji ze szkołą w przyszłości?

- **Poziom informacyjny:** Chcę być jedynie dobrze i terminowo informowany/a o decyzjach i wydarzeniach.
- **Poziom zadaniowy:** Chcę się włączać w konkretne działania i zadania wyznaczane przez szkołę.
- **Poziom konsultacyjny:** Chcę, aby szkoła zasięgała mojej opinii przed podjęciem kluczowych decyzji.
- **Poziom partnerstwa:** Chcę uczestniczyć w zespołach roboczych składających się z nauczycieli i rodziców, współtworzących rozwiązania dla całej szkoły.
- **Poziom inicjatywny:** Chcę mieć możliwość zgłaszania i realizowania własnych projektów na terenie szkoły przy wsparciu dyrekcji.

Wyślij ankietę i poinformuj rodziców o jej celu

Zanim wyślesz ankietę, wyjaśnij rodzicom, dlaczego to robisz i jakie korzyści może to przynieść. Nawiąż do budowania poczucia dobrostanu i tworzenia spójnego, wspierającego środowiska, w którym ich dzieci mogą czuć się bezpiecznie, rozwijać się i osiągać lepsze wyniki w nauce.

Zdecyduj, jak chcesz ankietę udostępnić. Czy będzie to forma online, a może wykorzystasz zebranie lub inne wydarzenie z udziałem rodziców, gdzie poprosisz ich o jej wypełnienie?

Ważne! Weź pod uwagę rodziców, którzy nie mówią po polsku. Możesz użyć narzędzi AI, aby dokonać tłumaczenia ankiety na język, w którym mówią rodzice z innych krajów. Jeśli w twojej szkole jest większa grupa rodziców mówiąca np. po ukraińsku, możesz zaprosić ich na spotkanie z asystentką międzykulturową. Dzięki temu porozmawiacie na temat tego, jak postrzegają swoje zaangażowanie w odniesieniu do drabiny partycypacji.

Alternatywa: Jeśli nie chcesz przeprowadzać ankiety, możesz zaprosić rodziców do wzięcia udziału w grupach fokusowych (stacjonarnie lub online) i stworzyć grupy rodziców np. młodszych i starszych dzieci. To opcja bardziej czasochłonna, ale daje możliwość pogłębionej rozmowy. W grupie fokusowej jest zazwyczaj 6-10 osób. Potrzebujesz określić jasny cel spotkania, spisać zestaw pytań, które chcesz zadać (od prostszych/mniej wymagających do bardziej złożonych i być może trudniejszych), oraz wybrać osobę moderującą dyskusję. Takie spotkanie trwa zazwyczaj 45-60 min. Wypisz najważniejsze i powtarzające się opinie, a następnie przygotuj krótkie podsumowanie.

2. Przeanalizuj wyniki ankiety

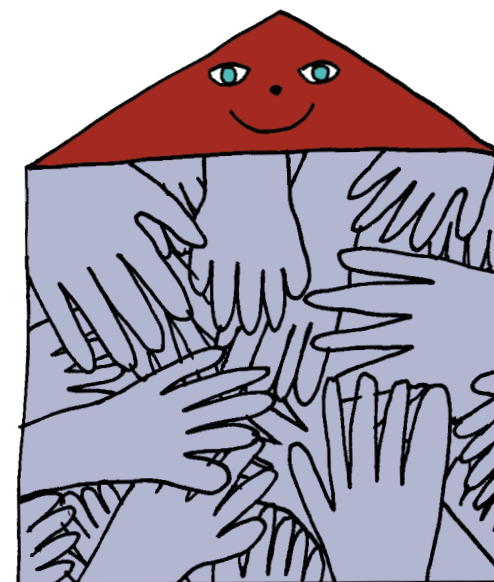
Razem z zespołem innych nauczycieli, a nawet całym gronem pedagogicznym przyjrzyjcie się wynikom. Jeśli masz taką możliwość, zaproś na spotkanie radę rodziców lub trójki klasowe.

3. Ustal kolejne działania

Na podstawie wyników ankiety ustalcie, co możecie i chcecie zmienić w obszarze współpracy z rodzicami. **Nie wszystko będzie możliwe. Nie chodzi też o to, aby cała społeczność rodziców była zaangażowana na najwyższym, ósmym poziomie drabiny partycypacji.** Spiszcie wasze ustalenia i zkomunikujcie je rodzicom.

4. Monitoruj

Zastanów się, jak możesz monitorować skuteczność wprowadzonych zmian. Co jaki czas chcesz sprawdzać, czy wasze ustalenia/zmiany faktycznie mają miejsce?

Poznajmy się. Tak po prostu

CEL:

nawiązanie relacji z rodzicami/opiekunami, aby wspólnie dbać o dobrostan dziecka, poznanie siebie nawzajem

GRUPA DOCELOWA:

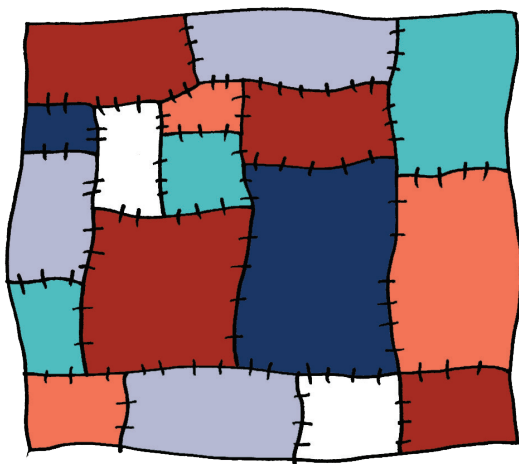
Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe

Szkoła często stanowi naturalne centrum życia lokalnej społeczności. Dla rodziców, zwłaszcza tych z doświadczeniem migracji, może być pierwszym punktem kontaktowym, źródłem wiedzy i miejscem, gdzie mogą poznać swoich sąsiadów. Ta makropraktyka zaprasza do zorganizowania spotkania (wieczoru? festynu?) nie dla dzieci, ale dla rodziców.

Dobrym czasem na zorganizowanie takiego spotkania jest początek roku szkolnego, zwłaszcza w klasach pierwszych. Możesz też jednak wykorzystać okres bożonarodzeniowy lub Wielkanocy (biorąc także pod uwagę kalendarz świąt inny kultury) lub jakiegokolwiek inne wydarzenie, które będzie miało miejsce w twojej szkole.

Istotą tego spotkania jest to, że jest ono przeznaczone dla DOROSŁYCH. Chodzi o to, żeby stworzyć przestrzeń i atmosferę sprzyjającą swobodnym rozmowom, poznawaniu się, znalezieniu tego, co może was łączyć (poza wspólną troską o dzieci).

O czym warto pamiętać:

- **Komunikacja:** W jaki sposób najlepiej zaprosić rodziców, aby chcieli się włączyć w takie wydarzenie? Co chcesz im przekazać w wiadomości? Nawiąż do dobrostanu, budowania wzajemnych relacji, do tego co już was łączy – troski o dziecko.
- **Zaproponuj wspólne przygotowania:** Szkoła zapewnia np. przestrzeń i wystroje, a rodzice przyniosą coś do jedzenia. Chodzi o wspólne działanie, a nie to, aby jedna wydelegowana osoba ze szkoły zajęła się organizacją każdego aspektu.
- **Pomyśl o scenariuszu spotkania.** Takie wydarzenie może na początku być niekomfortowe zarówno dla ciebie, jak i rodziców, zwłaszcza jeśli się w ogóle nie znacie. Możesz przygotować ogólny scenariusz spotkania, żeby czuć się pewniej. Od jakich tematów możecie zacząć rozmowę? Co pomoże wam przełamać lody? Czy macie już jakieś wspólne tematy? Może ostatnio coś się zaszło w dzielnicy, w której znajduje się szkoła, i można do tego nawiązać w rozmowie?
- **Zadbaj o przestrzeń.** Jeśli ma to być przyjemne, nieformalne spotkanie dla dorosłych, nie proś rodziców, by siadali na niskich krzesłach w klasie. Może masz możliwość zaaranżowania przestrzeni w szkole? Może już istniejący kąciś ciszy? Przestrzeń w bibliotece, w której są pufy i sofy i w której będzie wam przyjemnie?

Nie oczekuj, że wszyscy rodzice zaangażują się w taką inicjatywę. W każdej klasie jest jednak pewnie chociaż jeden lub dwóch rodziców, którzy są przyjaźnie nastawieni, i to oni mogą cię wesprzeć. Porozmawiaj z nimi – być może wspólnie możecie się zastanowić, jak zachęcić resztę osób?

Młodzi eksperci⁸

CEL:

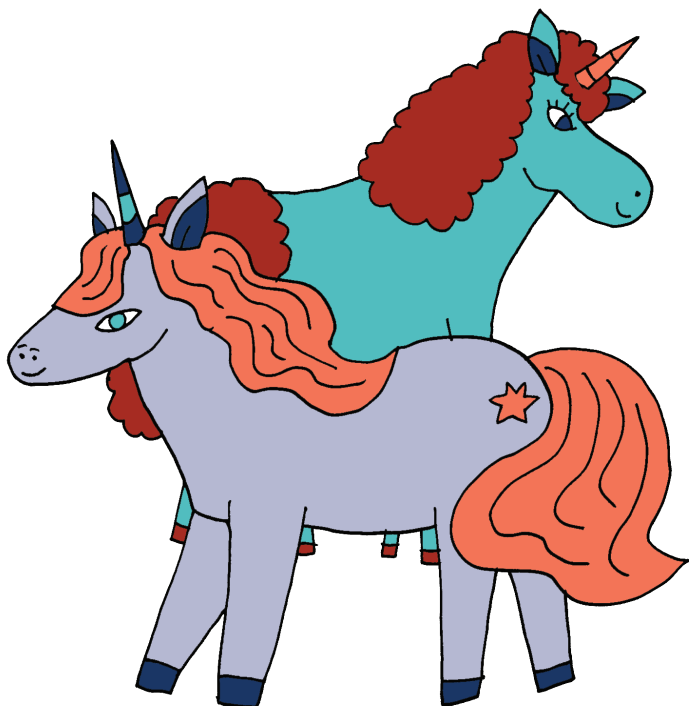
Wzmacnianie relacji między szkołą a domem dziecka poprzez wykorzystanie talentów i potencjału uczniów i uczennic

GRUPA DOCELOWA:

Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe

To działanie zachęca rodziców i opiekunów do spojrzenia na dziecko z nowej perspektywy oraz do wejścia w świat jego zainteresowań (np. rysowanie mangi, montaż rolek, naukę podstaw programowania czy e-sport).

Poniżej znajdziesz opis, w jaki sposób krok po kroku zaplanować i przeprowadzić taką inicjatywę. Dopasuj ją do możliwości i zasobów swojej szkoły.

1. Przedstawienie pomysłu

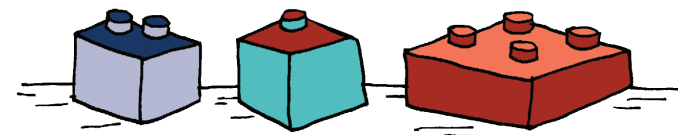
Przed rozpoczęciem działania przeprowadź akcję informacyjną skierowaną do całej społeczności szkolnej (rodziców, uczniów i uczennic, nauczycielek i nauczycieli), wyjaśniającą cel inicjatywy.

Skieruj do rodziców wiadomość, w której opowiesz o idei odwróconego mentoringu. Wyjaśnij, że tym razem to dzieci wystąpią w roli prowadzących, a zadaniem rodziców będzie bycie uważnymi i ciekawymi świata uczniami. Zaproś na wspólne warsztaty w szkole (np. „Szkolny festiwal umiejętności” lub popołudniowe spotkania warsztatowe), podczas których dorośli będą mogli nauczyć się od swoich dzieci konkretnych umiejętności.

2. Rozpoznawanie talentów i pasji uczniów

Możesz zorganizować w klasie sesję „W czym jestem dobry/a?” lub przygotować krótką ankietę. Zapytaj uczniów o to, czym zajmują się po lekcjach, co sprawia im frajdę i w czym czują się swobodnie (np. rysowanie mangi, tworzenie i montaż rolek na TikToku/Reels, gra na instrumentach, kostka Rubika, cyfrowa obróbka zdjęć, podstawy kodowania, podstawy języka migowego, pielęgnacja roślin). To może być cokolwiek, czym uczniowie i uczennice się interesują.

Niektórzy mogą twierdzić, że niczego nie potrafią. Spędź z nimi trochę czasu, podkreśl, że to nie musi być wielka rzecz. A może inni uczniowie zauważą w nich coś, czego oni sami nie widzą? Możesz na ten etap poświęcić więcej czasu.

3. Przygotowanie uczniów do roli nauczycieli

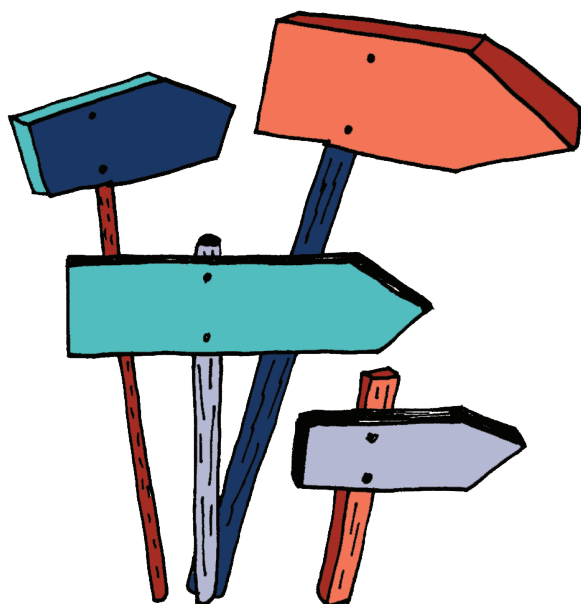
Pomóż uczniom i uczennicom rozpisać plan ich miniwarsztatu i przygotować potrzebne przybory lub sprzęt. Jeśli macie możliwość, przećwiczcie warsztaty na sucho.

Niech uczniowie i uczennice zdecydują, czy wolą prowadzić warsztaty indywidualnie, czy w duetach/zespołach.

4. Określenie ról

Twoim zadaniem jest czuwanie nad czasem, wspieranie uczniów, moderowanie spotkania, jeśli jest taka potrzeba. Zachęcaj rodziców do zadawania pytań i próbowania własnych sił.

Uczniowie i uczennice, którzy nie chcą prowadzić warsztatów, mogą objąć role organizacyjne (np. fotografowanie, witanie gości, obsługa techniczna, przygotowanie herbaty i przekąsek).

5. Podsumowanie i docenienie

Na koniec warsztatów zaplanuj czas na wspólne podsumowanie. Zaproś rodziców oraz uczniów i uczennice, aby podzielili się swoimi wrażeniami. Co ich zaskoczyło? Czego się nauczyli? Podziękuj za zaangażowanie, nawet to najmniejsze. A może tobie udało się porozmawiać i dowiedzieć czegoś o rodzicach, z którymi wcześniej nie miałas/eś kontaktu?

Autorka:

Olha Ovcharenko

Współpraca autorska:

Alicja Sablik-Maciejewska

Redakcja merytoryczna:

Alicja Sablik-Maciejewska

Korekta:

Małgorzata Ruszkowska

Oprawa graficzna i skład:

Katarzyna Walentynowicz

Licencja:

CC BY-NC 4.0

Materiał jest dostępny na licencji Creative Commons uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne 4.0 międzynarodowe.

Publikacja została wydana w ramach projektu „Wsparcie edukacji formalnej dzieci i młodzieży z Ukrainy w programie FERS w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, działanie 04.17 „Szkoła dla wszystkich” i realizowanego na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2025 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania wsparcia w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży objętych Rządowym programem wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży „Przyjazna szkoła” w latach 2025–2027 (Dz. U. poz. 946) oraz uchwały nr 60 Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2025 r. w sprawie Rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży „Przyjazna szkoła” w latach 2025–2027 (M. P. poz. 648), a także na podstawie umowy o realizację zadania publicznego nr 1/PSz II/2025.

Program „Przyjazna szkoła” w województwie dolnośląskim jest realizowany przez Fundację Ukraina, Dom Pokoju oraz Centrum Edukacji Obywatelskiej. W województwie mazowieckim liderem jest Centrum Edukacji Obywatelskiej, we współpracy z Polskim Forum Migracyjnym i Ukraińskim Domem.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Wspólna 47/49, 00-680
www.ceo.org.pl

Warszawa 2026

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

W serii dostępne są:

www.ceo.org.pl

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

